

Uloga istraživanja u kreiranju politika krivične oblasti

Poziv na uspostavljanje specijalizirane i nezavisne ustanove za istraživanje

Nina Karađinović

SADRŽAJ

Sažetak	2
1. Uloga istraživanja, evaluacije i statistike u kreiranju politika u krivičnoj oblasti	4
2. Šta je to istraživanje u krivičnoj oblasti?	5
3. Sadašnja situacija u oblasti istraživanja u krivičnom sistemu Bosne i Hercegovine	7
3.1. Postojeći mehanizmi za istraživanje, evaluaciju i statistiku u krivičnom pravnom sistemu Bosne i Hercegovine	8
POLICIJSKE STATISTIKE	8
PRAVOSUDNI KVANTITATIVNI I KVALITATIVNI PODACI	11
Visoko sudsko i tužilačko vijeće	11
Ministarstva pravde	11
Tužilačke evidencije i izvještavanje	12
Sudske informacije i dokumentacija	13
Podaci zavoda za statistiku o pravosuđu	14
INFORMACIJE I ANALIZE U ZATVORSKOM SISTEMU	15
ANALIZA I PLANIRANJE U MINISTARSTVU SIGURNOSTI	15
4. Evropski standardi za istraživanje i suzbijanje kriminaliteta	17
4.1. Vijeće Evrope	17
4.2. Okvir za suzbijanje kriminaliteta u EU	18
5. Načini za rješavanje problema vezanih za nedostatak znanja u izradi politika	19
5.1. Uvođenje jedinice za istraživanje u postojeću instituciju - Opcija politike 1	20
5.2. Uspostavljanje odvojene i nezavisne istraživačke institucije - Opcija politike 2	23
6. Zaključci i preporuke	26
ANEKS 1 Tematska studija	28
Švedsko državno vijeće za suzbijanje kriminala (Brottsförebyggande rådet Brå)	28
ANEKS 2 Tematska studija	35
Britanske institucije za istraživanje, evaluaciju i statistiku u krivičnoj oblasti	35
Literatura	42

Nina Karađinović

radi kao konsultant u oblasti vladavine zakona četiri godine. Neki od njenih klijenata u proteklom periodu su bili Kanadska agencija za međunarodni razvoj, Švedska agencija za međunarodni razvoj, Evropska komisija, Ministarstvo vanjskih poslova Velike Britanije, te domaće institucije, kao što su Visoko sudsko i tužilačko vijeće, te Ministarstvo pravde i Ministarstvo sigurnosti BiH. Specijalizirana je u oblasti analiza i istraživanja u oblasti pravde i sigurnosti. Magistar je Evropskih studija. Za više informacija i komentare na preporuke politike, pišite na: Nina Karađinović, nina_k@bih.net.ba

Sažetak

Istraživanje, evaluacija i statistika su osnovni alati za sticanje novih znanja u procesu kreiranja javnih politika. Kako je krivičnopravni sistem jedna od oblasti javnih politika svake države, potrebno je razviti dobre politike i prakse za sticanje neophodnih znanja radi kreiranja politika zasnovanih na činjenicama i argumentima. Politike koje su donesene bez prethodnog istraživanja se baziraju na špekulacijama i često se pokazuju neefikasnim. Ovo je naročito evidentno u krivičnoj oblasti i oblasti suzbijanja kriminaliteta, gdje nedjelotvorne politike vode povećanju kriminala, nezadovoljstvu javnosti, i općem osjećaju nesigurnosti. Tako se pretpostavlja da više znanja o zločinu, konstrukciji zločina, počiniocima i žrtvama osigurava bolje politike suzbijanja kriminaliteta. Ovo istraživanje javnih politika nastoji identificirati postojeće mehanizme za istraživanje, evaluaciju i statistiku u krivičnoj oblasti, i predlaže opcije za unapređenje.

Istraživanje u krivičnoj oblasti obuhvata mnoštvo koncepata i metoda. Ono se često dovodi u vezu sa kriminološkim istraživanjem, a ovi termini se naizmjenično koriste u ovom dokumentu. Prema definicijama iz literature, kriminologija je "proučavanje kriminala, ili nastojanja da se on kontroliše, i stavova prema njemu." Kao takvu, kriminologiju interesuje politika reda i zakona, podaci o kriminalu, nasilni, uredski, profesionalni i organizirani kriminal, suzbijanje kriminala, policijski rad, pretdsudski procesi, kaznena politika, uslovne kazne i sankcije rada za opće dobro na slobodi, zatvori, rasa, rod, mentalno stanje i kriminal, kao i žrtve. Da bi došlo do sveobuhvatnih i pouzdanih nalaza, kriminološko istraživanje kombinira kvantitativne i kvalitativne metode. Kvalitativno istraživanje interesuju broj krivičnih djela, broj počinitelja, te broj žrtvi. Ove brojke mogu biti rezultati zvaničnih statistika ili alternativnih izvora, koji daju punu sliku stanja kriminaliteta. Kvalitativno istraživanje koristi statističke informacije kao izvor, ali ide dublje u prirodu i uzroke kriminala, te evaluaciju praksi institucija krivičnog sistema. Upotreba i kvantitativnog i kvalitativnog kriminološkog istraživanja, kao "primjenjenog", umjesto "akadenskog" istraživanja, u domenu javnih politika rasla je tokom proteklog perioda, kao što je to ilustrirano u dvjema tematskim studijama (Švedska i Velika Britanija) u ovom dokumentu.

Krivičnopravni sistem u Bosni i Hercegovini je obilježen nepostojanjem stalnih, koordiniranih i sveobuhvatnih mehanizama i kapaciteta za istraživanje, evaluaciju i statistiku. Razlozi za ovo leže u neobnavljanju predratnih fondova za istraživanje i razvoj od strane vlasti, što je ilustrirano činjenicom da se samo 0,05 procenata bosanskog BDP-a ulaže u nauku i istraživanje. Primjeri iz Velike Britanije pokazuju kako različite vlade daju različite prioritete istraživanju, što može indicirati razloge za malu važnost istraživanja u Bosni i Hercegovini.

Bez obzira na činjenicu da BiH nema stalne, koordinirane i sveobuhvatne mehanizme za istraživanje u krivičnoj oblasti, čime bi se mogla osigurati jasna slika problema kriminaliteta sa kojima se suočava država i evaluirati djelotvornost institucija krivičnog sistema u suzbijanju kriminala, neki kapaciteti za istraživanje ipak postoje u bh. institucijama u sektorima pravde i sigurnosti. Ove institucije su policijske snage, tužilaštva, sudovi, kaznenopopravne ustanove, ministarstva pravde, Visoko sudsko i tužilačko vijeće, Ministarstvo sigurnosti, te jedan od zavoda za statistiku. Svaka od ovih institucija evidentira podatke o svom radu i dostavlja ih vlastima i široj javnosti kroz određene procedure. Međutim, evidentiranje i prikupljanje podataka imaju određene nedostatke u smislu sveobuhvatnosti, pouzdanosti, kao i njihove dalje upotrebe u analizama, istraživanjima, evaluaciji, edukaciji, podizanju svjesnosti, i konačno kreiranju politika. Naprimjer, policija nema jasna pravila brojanja krivičnih djela, zvanične statistike se ne upoređuju sa alternativnim izvorima, kao što su ispitivanja viktimizacije i studije samoprijavlivanja, dok se postojeće informacije rijetko koriste u planiranju ili izmjeni politika i praksi. Podaci koji se prikupljaju u pravosudnom dijelu krivičnog sistema nisu dovoljno detaljni i ne pružaju dovoljno informacija za smislenu kvalitativnu analizu i evaluaciju trendova i praksi, naprimjer, istražnih praksi ili praksi izricanja presuda, a sve u svrhu predlaganja izmjena politika. Ovo istovremeno vodi stvaranju lošeg mišljenja javnosti o radu institucija krivičnog sistema u BiH, jer je znanje o praktičnim aspektima ovog sistema općenito na vrlo niskom nivou. Informacije koje prikupljaju zatvorske ustanove su

ograničene samo na osnovne podatke, dok naponi obavljanja kvalitativnih analiza rijetko stignu do kreatora politika. Opći problem je nekompiriranje informacija koje dolaze iz različitih izvora u krivičnom pravnom sistemu, radi poređenja, analize, evaluacije, i davanja preporuka o politikama. Međutim, čak iako jedan zavod za statistiku sakuplja i objavljuje široki spektar informacija, ovi kvantitativni podaci se rijetko analiziraju. Može se zaključiti da je Ministarstvo sigurnosti najbliže prikupljanju informacija iz niza izvora u krivičnom pravnom sektoru i njihovom korištenju radi izrade periodičnih tematskih izvještaja o sigurnosnoj situaciji i sigurnosnim prijetnjama u zemlji, ali nedostatak kapaciteta i ovlasti sprječava detaljnije istraživanje i evaluaciju. Opći nedostatak istraživanja uzrokuje nedostatak sveobuhvatnih programa za suzbijanje kriminala i detaljnog planiranja operativnih aktivnosti svih segmenata krivičnog pravnog sistema.

Evropski standardi za istraživanje u krivičnoj oblasti i oblasti suzbijanja kriminala, odnosno standardi Vijeća Evrope i Evropske unije, su dodatni argument u korist uspostavljanja stalnog, koordiniranog i sveobuhvatnog mehanizma za istraživanje, evaluaciju i statistiku u krivičnoj oblasti u BiH, zemlji koja teži da postane punopravna članica evropske porodice. Naime, jedna od preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope kaže da "mjere za suzbijanje kriminaliteta imaju veću šansu da budu uspješne ukoliko se zasnivaju na iscrpnom poznavanju problema koji se rješava, što se ostvaruje putem istraživanja u relevantnoj oblasti."

Postoji nekoliko kvaliteta koje istraživanje u krivičnoj oblasti treba da ima da bi ispunilo svoju svrhu na najefikasniji način. Ovi kvaliteti su znanje, nezavisnost i transparentnost istraživanja, djelotvornost - kroz svrsishodnu upotrebu, dostupnost i vidljivost, te efikasnost u smislu efektivnog trošenja sredstava. Tu je, međutim, i par rizika u naporima da se postignu ove kvalitete - politička izvodljivost i troškovi.

U ovom dokumentu su ponuđene dvije opcije za uspostavljanje stalnog, koordiniranog i sveobuhvatnog mehanizma za istraživanje, evaluaciju i statistiku u krivičnoj oblasti u BiH. Jedna opcija je proširenje već postojećih kapaciteta u Ministarstvu sigurnosti. U poređenju sa pomenutim kvalitetima istraživanja u krivičnoj oblasti, ne čini se da ova opcija zadovoljava kriterije nezavisnosti, transparentnosti, vidljivosti i dostupnosti, iako su rizici političke izvodljivosti i troškova dosta niski.

S druge strane, druga opcija implicira uspostavljanje zasebnog tijela za istraživanje, evaluaciju i statistiku u krivičnoj oblasti, u obliku "samostalne upravne organizacije", u skladu sa zakonodavstvom o vladinim tijelima. Ova opcija je kreirana na osnovu kombinacije najboljih praksi švedskih i britanskih modela koji su razrađeni u ovom dokumentu. Novu instituciju bi trebalo da uspostavi Vlada sa nadležnostima za čitavu državu, ali sa garantiranom nezavisnosti kao istraživačke institucije, što bi se osiguralo zakonodavstvom i procedurama državne službe. Ova ustanova bi u tom smislu imala uslove za proizvodnju znanja u saradnji sa nizom stručnjaka, kroz interdisciplinarno kvalitativno istraživanje u instituciji, ili kroz ugovorenu saradnju sa akademskom zajednicom ili konsultantima, a sve uz pomoć zvaničnih statistika kombiniranih sa alternativnim izvorima. Ova institucija bi bila dobro pozicionirana, kao nezavisna institucija, da vrši evaluacije politika i praksi u krivičnom pravnom sistemu. Proizvodi ove institucije bi bili dostupni kreatorima politika, stručnjacima u krivičnoj oblasti, nevladinim organizacijama, obrazovnim institucijama, medijima i široj javnosti. Ovo bi pomoglo efektivno širenje informacija, upućivanje nalaza istraživanja u proces kreiranja politika, edukaciju i podizanje svijesti javnosti i podrške za rad institucija krivičnog pravnog sistema. Usvajanje ove opcije bi zahtijevalo posebno doznačen budžet, koji bi trebao garantirati pouzdanost, redovnost i sveobuhvatnost istraživanja. U smislu rizika, ova opcija je manje politički i finansijski izvodljiva, ukoliko vlasti odluče da očuvaju sadašnje nisko mjesto istraživanja na listi prioriteta u bh. društvu općenito.

Ipak, bez obzira na navedene rizike, kvalitete ove opcije politike su prevagnule. Stoga se preporučuje dalje istraživanje koraka koje treba poduzeti radi uspostavljanja nezavisne institucije za istraživanje u krivičnoj oblasti i njenih osnovnih odlika.

1. Uloga istraživanja, evaluacije i statistike u kreiranju politika u krivičnoj oblasti

Istraživanje, evaluacija i statistika su termini koji se koriste u ovom dokumentu sa ciljem da oslikaju niz kontinuiranih aktivnosti koje se izvode radi pristupa kvantitativnim i kvalitativnim informacijama, analize tih informacija, kao i korištenja ovih informacija u procesu inovacije, edukacije i obuke, širenja informacija i kreiranju politika. Osnovni rezultat svakog istraživanja, evaluacije i statističkih aktivnosti predstavljaju nova saznanja koja ponekad vode ka inovacijama, promjenama ili jednostavno predstavljanju informacija radi podizanja svijesti o određenom pitanju. Posebna oblast koja je predmet interesa ovog dokumenta je krivičnopravna oblast u Bosni i Hercegovini i postojeći instrumenti za istraživanje, evaluaciju i statistiku, ili pak njihov nedostatak. Pošto je krivičnopravna oblast pitanje javne politike, istraživanje, evaluacija i statistika, kao mehanizmi za stjecanje novih saznanja, mogu biti od ključne važnosti u izradi novih ili evaluaciji i izmjeni starih politika, ili za podizanje svijesti o politikama i praksama općenito.

Sadašnji krivičnopravni sistem Bosne i Hercegovine odlikuje odsustvo sadržajnih mehanizama i kapaciteta za istraživanje, evaluaciju i statistiku, kao i nedostatak svijesti o važnosti ovih instrumenata u ovom i mnogim drugim segmentima bosanskog društva. Naime, Bosna i Hercegovina nema ustanovljene stalne, koordinirane ili sveobuhvatne mehanizme za istraživanje, evaluaciju i statistiku u krivičnopravnoj oblasti. Ovaj problem moguće je sagledati iz dva ugla - uzroci problema i obim problema, s tim da nas oba pravca vode do istog zaključka o nužnosti uspostavljanja ovih mehanizama i kapaciteta u krivičnopravnoj oblasti, i shodno tome suzbijanju kriminala u Bosni i Hercegovini. **Pretpostavka je da više znanja o zločinu, konstrukciji zločina, počiniocima i žrtvama pruža mogućnosti za izradu boljih politika u borbi protiv kriminala, a može se također pretpostaviti da više informacija i bolje informacije općenito vode boljim politikama i praksama zasnovanim na podacima i dokazima.**¹

Međutim, kada kažemo da Bosna i Hercegovina nije uspostavila mehanizme za istraživanje, evaluaciju i statistiku, to ne znači nužno da su njene sadašnje politike u krivičnopravnoj oblasti loše, ali je sigurno da se mogu značajno unaprijediti u cilju postizanja određenih ciljeva - u prvom redu prevenciji vršenja krivičnih djela, ali isto tako i izgradnje efikasnog i pravičnog pravosuđa, i unapređenja i drugih praksi sistema pravde. Dva aspekta problema nedostatka sveobuhvatnih mehanizama za istraživanje, evaluaciju i statistiku u krivičnopravnoj oblasti BiH (uzrok i obim) biće dalje analizirani u svjetlu sadašnjeg krivičnopravnog okvira, a u kontekstu istraživanja, evaluacije i statistike, te korištenja ovog okvira u procesu izrade politika u krivičnopravnoj oblasti. Namjera je identificirati postojeće mehanizme, istaći njihove prednosti i mane, usporediti ih sa praksama istraživanja, evaluacije i statistike drugih zemalja i donijeti zaključke o tome kakve instrumente istraživanja, evaluacije i statistike treba uspostaviti u Bosni i Hercegovini kako bi se osiguralo dobro informirano kreiranje politika.

Metodologija koja je primijenjena na ovo istraživanje politika obuhvata pregled literature i pretraživanje dokumenata, razgovore sa predstavnicima odjela za istraživanje institucija u krivičnopravnoj oblasti u Bosni i Hercegovini i sa drugim stručnjacima u ovoj oblasti, dvije studije odabranih modela, u kojima se istražuju švedski i britanski² modeli institucija za istraživanja, evaluaciju i statistiku u krivičnoj oblasti, a na osnovu kojih su doneseni i prezentirani zaključci o mogućim opcijama politika za Bosnu i Hercegovinu. Cjelokupno istraživanje za ovaj rad u oblasti istraživanja javnih politika je doprinijelo utvrđivanju odabrane opcije politike i niza preporuka za njenu provedbu.

¹ Marksov ironični komentar da kriminalci doprinose ekonomskom, socijalnom i kulturnom razvoju kapitalističkog društva zbog stvaranja potrebe za krivičnim zakonom, pravnim stručnjacima i stručnjacima u krivičnom sistemu, bravarima jer „brave ne bi bile ni blizu takvom savršenstvu da nije bilo lopova“?, čini se prikladnim u ovom kontekstu, ali posebno kada se radi o proučavanju zločina: „I zar nije Drvo grijeha bilo u isto vrijeme i Drvo znanja još od Adamovog doba?“. Tierney, J. (2006). *Criminology. Theory and Context*. Pearson/Longman, str. 48-9.

² Britanski model istraživanja, evaluacije i statistike u krivičnoj oblasti uključuje samo Englesku i Vels, dok Škotska i Sjeverna Irska imaju sopstvene institucije u skladu sa principima decentralizacije vlasti u Ujedinjenom kraljevstvu.

2. Šta je to istraživanje u krivičnoj oblasti?

Prije nego što uslijedi objašnjenje o tome kako i zašto krivičnu oblast u Bosni i Hercegovini odlikuje nedostatak koordinacije i mehanizmi i kapaciteti za sveobuhvatno istraživanje, evaluaciju i statistike, kao i nedostatak svijesti o važnosti ovih kapaciteta u ovom segmentu bosanskog društva, te kako to utiče na ovo društvo, važno je definirati glavne karakteristike istraživanja u krivičnoj oblasti ili kriminološkog istraživanja.³

Rječnik kriminologije (A Dictionary of Criminology) definira kriminologiju kao „Proučavanje kriminala, ili pokušaja da se on kontrolira, i stavova prema njemu.“⁴ Noaks i Wincup (2007) uočavaju razliku između „zdravorazumskog znanja (praktički svakoga) o zločinu i shodno tome mnogobrojnim idejama o uzrocima zločina i najboljim načinima za njegovo rješavanje“ i kriminologa, koji „podvrgavaju svoje ideje rigoroznom preispitivanju provođenjem kvantitativnog ili kvalitativnog istraživanja“.⁵ *Oksfordski priručnik iz kriminologije (The Oxford Handbook of Criminology)* ukazuje da kriminologiju zanima niz pitanja, kao što su: **politika reda i zakona, podaci o krivičnim djelima, krivična djela nasilja, uredska krivična djela [eng. white-collar crime, op. prev.]; profesionalni i organizirani kriminal, prevencija kriminala, policijski rad, pred-sudski procesi, kaznena politika, sankcije uslovnih kazni i rada za opće dobro na slobodi, zatvori, rasa, spol i mentalni poremećaji i kriminal, kao i žrtve.**⁶ Ovo nadalje ukazuje na to da se kriminološko istraživanje zanima za veliki broj tema, da zahtijeva i obuhvata „niz disciplina“, da ima „konkurentna težišta“, „konkurentne planove“, „suprotstavljene teorije“, „raznolikost metodologija“ i „političkih orijentacija“.⁷

Iz ovog razloga kriminološko istraživanje bi trebalo da se sastoji iz kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja. Naime, pokazalo se da metoda „triangulacije“,⁸ koja se često koristi u mnogim oblastima društvenog istraživanja, ima mnogobrojne prednosti. U konkretnom slučaju, kada se radi o istraživanju u krivičnoj oblasti, upotreba „metodološkog pluralizma“⁹ povlači za sobom kombinaciju kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja. Konkretnije, najčešće metode u kvantitativnom kriminološkom istraživanju teže da utvrde slijedeće:

1. Koliko kriminala?
2. Koliko počinioca?
3. Koliko žrtava?¹⁰

Do ovih saznanja se dolazi primjenom slijedećih najčešće korištenih metoda kvantitativnog istraživanja:

1. Zvanična statistika o krivičnim djelima
2. Istraživanja o viktimizaciji
3. Studije samoprijavlivanja
4. Policijska i sudska evidencija¹¹
5. Ostali izvori, npr. informacije o uzroku smrti, podaci o prijemu u bolnice, itd.¹²

Međutim, kao što je već rečeno, samo u kombinaciji sa kvalitativnim kriminološkim istraživanjem, prevashodno sociološkim i situacionim, nalazi kvantitativnog istraživanja mogu dati potpunu sliku situacije koja se odnosi na kriminal i ključne izazove i probleme u krivičnoj oblasti, pružiti procjenu efekata sadašnjih praksi i smjernice za buduće djelovanje. Kako Noaks i Wincup (2007) tvrde, kvantitativno istraživanje predstavlja izvor za kvalitativno istraživanje, dok su neki drugi

³ Termin „kriminološko“ istraživanje se može također koristiti da se opiše koncept istraživanja kriminala i reakcija na kriminal. Ovi termini se koriste naizmjenično u ovom dokumentu, sa napomenom čitaocima da prvi termin može predstavljati širi pojam, i kao takav obuhvata i druge vrste istraživanja, pored kriminološkog istraživanja, dok se drugi termin češće pripisuje akademskom istraživanju, premda se iz teksta vidi da to ne mora uvijek biti jedini njegov kvalitet.

⁴ Tierney, str. 11.

⁵ Noaks, L. and Wincup, E. (2007). *Criminological Research. Understanding Qualitative Methods*. Sage Publications, str. 3.

⁶ Tierney, str. 11.

⁷ Tierney, str. 12.

⁸ Noaks and Wincup, str. 8.

⁹ Noaks and Wincup, str. 10.

¹⁰ Tierney, str. 25.

¹¹ Tierney, str. 15-7.

¹² Westfelt, L. and Estrada, F. (2005). *International Crime Trends: Sources of Comparative Crime Data and Post-War Trends in Western Europe*. In Sheptycki, J. and Wardak, A. (Eds), *Transnational and Comparative Criminology* (19-48). Glasshouse Press.

izvori kvalitativnog istraživanja razgovori sa političarima, stručnjacima, korisnicima ili žrtvama, tematske studije, medijski izvještaji, literatura, istraživanje dokumentacije, itd. **Smatra se da kombinacija oba metoda doprinosi otkrivanju „tamnih brojki“, tj. onih koji se ne pojavljuju u zvaničnim statistikama, pružanju socijalnog uvida u položaj počinitelja, žrtava ili stručnjaka u krivičnompravnoj oblasti, te konačno procesu kreiranja politika.**¹³

¹³ Noaks and Wincup, str. 11-7.

U svrhu ovog istraživanja u oblasti javnih politika, potrebno je podvući razliku, ali i uspostaviti vezu između kriminologije kao akademske discipline i kriminološkog istraživanja koje se koristi kao mehanizam za istraživanje, evaluaciju i statistiku a u svrhu kreiranja politika, razvoja, edukacije i podizanja svijesti javnosti. Razlika je sama po sebi jasna kao ona koja postoji između „teoretskog“ i „primijenjenog“ u kontekstu primjene u krivičnoj oblasti i šire. Međutim, ovu razliku ne treba procjenjivati, pošto veza između spomenutih aspekata može biti još tješnja, kao što je prikazano dalje u tekstu u dvjema tematskim studijama, u kojima se razmatraju mehanizmi istraživanja u Švedskoj i Engleskoj i Velsu. U ovim zemljama, istraživanja koja provodi kriminološka akademska zajednica se koriste u širokom spektru, i to ne samo za izradu politika, već i za evaluacije.¹⁴ Oba aspekta razvoja politika su jednako važna za odgovornu vlast, zbog čega je potrebno stvoriti uslove za kreiranje politika i njihovu evaluaciju u okviru svakog mehanizma za istraživanje, evaluaciju i statistiku. **Situacija u oblasti istraživanja, evaluacije i statistike koji se odnose na krivičnompravnu oblast u Bosni i Hercegovini se može procjenjivati na osnovu ovih teoretskih i praktičnih primjera o tome kako ova vrsta znanja o praksama u sektorima pravde i sigurnosti doprinosi izradi politika u krivičnoj oblasti u BiH.**

¹⁴ Britanska kriminološka literatura sugerira da je došlo do „porasta istraživanja usmjerenog ka kreiranju politika“ među britanskim kriminolozima u 80-tim i 90-tim godina prošlog stoljeća. U ovom kontekstu, Tierney (2006) primjećuje sužavanje težišta istraživanja i koncentraciju na „**elemente krivičnog sistema i praksi kontrole kriminala: policija, zatvori, sudovi, uslovni otpust i rad za opće dobro na slobodi, situaciona kontrola kriminala, kao i dopunske inicijative zajednice, kao što je nadzor u susjedstvu i konsultacije javnosti i policije**“. Iz Tierney, str. 228-9.

3. Sadašnja situacija u oblasti istraživanja u krivičnom sistemu Bosne i Hercegovine

Da bi razumjeli pozadinu sadašnje situacije u oblasti istraživanja, evaluacije i statistike u krivičnom pravnom sistemu i prevenciji kriminala, potrebno je ispitati proces koji prethodi reformi krivičnog sistema u Bosni i Hercegovini. Jedan primjer stanja u istraživanju, evaluaciji i statistici u oblasti pravosuđa je dosta slikovit. Naime, prema *Konačnom izvještaju Nezavisne pravosudne komisije* iz novembra 2004. godine, prije početka sveobuhvatne pravosudne reforme u Bosni i Hercegovini, koju je međunarodna zajednica proglasila jednim od prioriteta u decembru 1998. godine, „nedostajale su vjerodostojne i sveobuhvatne informacije o pravosuđu u BiH koje bi mogle poslužiti kao osnova za strategiju pravosudne reforme.”¹⁵ Razlog za ovo je bila niska osposobljenost relevantnih javnih institucija, posebno ministarstava pravde, u prvim godinama nakon rata u Bosni i Hercegovini, i općenito nedostatak mehanizama za istraživanje, evaluaciju i statistiku, kao i svijesti o njima. Međutim, treba napomenuti, da je ovo još uvijek bilo vrijeme „izgradnje mira”, dok su napore ka „izgradnji države” od strane međunarodne zajednice i lokalnih aktera u Bosni i Hercegovini, koje možemo zamisliti kao napore da se uvedu i uspostave institucije za istraživanje, evaluaciju i statistiku, pored ostalih institucija države, tek trebali da uslijede. Zemlja pogođena ratom, koja je raskinula sa socijalističkom prošlošću putem procesa tranzicije, nije imala čak ni osnovne mehanizme istraživanja pomoću kojih bi mogla da provede istraživanje kako bi označila ključne probleme tadašnjeg zakonodavstva i institucionalnog ustrojstva, procijenila prakse, i shodno tome potkrijepila dokazima potrebu promjene politike i osigurala preporuke za kreiranje politika.

Ova situacija nastala je ne samo zbog uništenih kapaciteta, već i zbog unutrašnje podjele zemlje. Međutim, ne može se reći da samo zbog rata ne postoje prethodni istraživački kapaciteti, tj. bivši „instituti za istraživanje” koji se još uvijek vezuju za socijalistički period, i bivši Statistički zavod. Društvena i ekonomska tranzicija, uglavnom pod uticajem novih elita, nije pridavala dovoljno značaja unapređenju mehanizama za istraživanje, evaluaciju i statistiku u posebnim oblastima, uključujući krivičnu, a autohtona svijest domaće javnosti¹⁶ o važnosti ovih mehanizama ostaje i dalje vrlo niska sve do danas. Ovo potvrđuje i činjenica da se samo oko 0,05 procenata BDP-a u BiH trenutno ulaže u nauku i istraživanje.¹⁷

Međutim, često mali značaj koji se pridaje istraživanju ne mora nužno uvijek biti uslovljen odsustvom svijesti, već različitim državnim prioritetima i politikama. Naprimjer, poznato je da su konzervativne vlade u Velikoj Britaniji znale ograničavati moć sektorskih interesa (uključujući pravnu profesiju, sindikate, i „one bolje” u mnogim oblastima) i vraćati se ponovo na „dobri stari zdravi razum”¹⁸ u krivičnoj oblasti, zamjenjujući težište usmjereno ka kriminološkom istraživanju i teoretskom objašnjavanju šta, kako i zašto je nešto pogrešno sa težištem na zdravom razumu političkih elita i ljudi, koji su „znali u svojim srcima” šta je bilo pogrešno i bili praktični „ovdje i sada” kada se radi o kriminalu i rješavanju problema s tim u vezi.¹⁹ Ovakav stav je u suprotnosti sa stavom laburističkih vlada u Velikoj Britaniji koje su insistirale na „žestokom suzbijanju kriminala i njegovih uzroka”,²⁰ s tim što su se uzroci morali kontinuirano izučavati jer se smatralo da se nalaze u nejednakosti i socijalnoj nepravdi.²¹ Međutim, premda se uvijek ne može jasno razgraničiti između stavova različitih vlada u pogledu istraživanja u krivičnoj oblasti, treba imati na umu nijanse u pristupu prilikom identifikacije problema koji su vezani za nepostojanje mehanizama za istraživanje, evaluaciju i statistiku, kao što je to slučaj u Bosni i Hercegovini.

¹⁵ Nezavisna pravosudna komisija . (2004). Konačni izvještaj Nezavisne pravosudne komisije, str. 3

¹⁶ Nedostatak znanja prouzrokovan odsustvom mehanizama istraživanja, evaluacije i statistike u Bosni i Hercegovini je donekle nadoknađen prisustvom međunarodnih organizacija i projekata, koji su bili u prednjim redovima svih reformi vezanih za pravdu i sigurnost u BiH, ali nikada nisu težili da zamjene lokalne kapacitete.

¹⁷ “Reći ću i da na našim univerzitetima nema istraživačkog rada. Jednostavno, poslije rata fondovi za istraživanje i razvoj nisu obnovljeni. Recimo, prije rata je ulaganje u nauku na univerzitetima i istraživačko-razvojne projekte u preduzećima iznosilo 1,5 posto bruto društvenog proizvoda. Sada je to trideset puta manje - 0,05 posto!” Pekić, M. (nije datirano). Pamet i proizvodnja na žrtveniku politike. [Intervju sa prof. dr. Božidarom Matićem, predsjednikom Akademije nauka i umjetnosti BiH]. Europa Magazine. Preuzeto 3. aprila 2008. godine sa <http://www.europamagazine.info/bozidarmatic.htm>.

¹⁸ “Dolazak na vlast Thatcherine vlade je označio potvrdu zdravorazumskog amaterizma.” Iz Tierney, str. 219.

¹⁹ Tierney, str. 220.

²⁰ Tierney, str. 297.

²¹ Ovo je posebno bilo istaknuto u vrijeme prvog mandata Laburističke vlade od 1997. do 2002. godine nakon niza konzervativnih vlada, kada je težište stavljeno na društvena istraživanja Direkciji za istraživanje, evaluaciju i statistiku Ministarstva unutrašnjih poslova. Nedavno, prema tvrdnjama intervjuisanih osoba, težište je pomjereno na statistiku, te brzo i kratkoročno istraživanje politike i analize o specifičnim pitanjima koje je postavila vlada radi brze reakcije na neka pitanja. U Švedskoj, sa druge strane, usprkos činjenici da su neke istraživačke institucije zatvorene nakon dolaska na vlast vlade desnog centra, Švedsko nacionalno vijeće za suzbijanje kriminaliteta je dobilo ista sredstva kao i kod prethodne, socijaldemokratske vlade koja je bila dugo na vlasti.

3.1. Postojeći mehanizmi za istraživanje, evaluaciju i statistiku u krivičnom pravnom sistemu Bosne Hercegovine

Već je ranije utvrđeno da Bosna i Hercegovina ne posjeduje stalne, koordinirane i sveobuhvatne mehanizme za istraživanje u krivičnom pravnoj oblasti, koji bi stvorili jasnu sliku o problemima vezanim za kriminal sa kojim se zemlja suočava i omogućili procjenu djelotvornosti mehanizama u ovoj oblasti u funkciji smanjenja broja krivičnih djela. Ovo, međutim, ne znači da neke komponente istraživanja, evaluacije i statistike već ne postoje u krivičnom pravnom sistemu zemlje. Zaista, većina postojećih pravosudnih i sigurnosnih institucija u Bosni i Hercegovini ima zakonsku obavezu da redovno evidentiraju i izvještavaju o svom radu, predmetima i statistikama. Ipak, postojeći mehanizmi, kao što je prikazano dalje u tekstu, ne zadovoljavaju potrebe istraživanja, evaluacije i statistike koji bi omogućili potpuno smislenu, sveobuhvatnu i korisnu analizu, čiji rezultati bi se mogli koristiti za izradu i izmjene politika, uvođenje novih politika i evaluaciju postojećih, edukaciju i promjenu percepcija javnosti. Naime, svaka institucija koja predstavlja sastavni dio krivičnog pravnog sistema u Bosni i Hercegovini ima barem po jednu malu jedinicu, koju ponekad broji samo jedna osoba koja je zadužena za evidentiranje i pohranjivanje informacija o radu te određene institucije. Vrste informacija koje se pohranjuju se razlikuju od institucije do institucije, tako da policijske agencije prikupljaju i čuvaju podatke koji se razlikuju od onih u službama tužilaštava, sudova i zatvora. Pregled obima i vrsta informacija koje prikupljaju pojedinačne institucije je prikazan dalje u tekstu, kao i neki od izazova postojećeg sistema - sadržaj kvantitativnih podataka, pouzdanost kvantitativnih podataka, nedostatak analize kvantitativnih podataka, i nedostatak kvalitativnog istraživanja, te što je najvažnije - odsustvo sveobuhvatnih i koordiniranih međuagencijskih napora da se temeljito analiziraju sve informacije koje prikupljaju pojedinačne institucije u krivičnoj oblasti u cjelini i da se daju preporuke za višestranu promjenu politika.

POLICIJSKE STATISTIKE

Smatra se da policija u Bosni i Hercegovini prikuplja najviše podataka koji se odnose na kriminalitet. Informacije su u najvećoj mjeri kvantitativne prirode i obuhvaćaju statističke informacije o broju i vrsti registriranih (prijavljenih ili na drugi način otkrivenih) krivičnih djela, broja, starosti i spola počinitelja, informacije o količini zaplijenjenih narkotika, materijalnoj šteti prouzrokovanoj privrednim kriminalom, najčešćim predmetima imovinskog kriminala, posebne informacije o maloljetničkom kriminalu i stopama recidivizma.²² Pošto ove informacije prikupljaju ministarstva unutrašnjih poslova i redovno ih dostavljaju vladama i izabranim predstavnicima u skupštinama, ovi podaci se mogu smatrati zvaničnom statistikom o kriminalu. Količina i vrsta prikupljenih informacija, međutim, varira od jedne policijske oblasti do druge, zavisno od prioriteta koje je utvrdila policija i najurgentnijih problema.²³ Ova pojava nije bila tako neuobičajena ni u razvijenim demokracijama u posljednjim decenijama. Naprimjer, „prije 1968. godine bilo je vrlo malo dosljednosti između policijskih snaga (Engleske i Welsa) o broju krivičnih djela koja su registrirana kada bi događaji ove vrste bili primijećeni [prije uvođenja Pravila brojanja 1967. godine].²⁴ Ipak, slijedeći tri glavna interesa kriminološkog istraživanja (vidjeti gore), vrste informacija koje bilježe policijske snage u BiH daju uvid u opće trendove kriminaliteta i stavljaju težište izvještavanja na broj registriranih djela; evidencije mogu također pružiti i ograničene informacije o tome ko su najčešći počinitelji krivičnih djela (odrasli/maloljetnici, muškarci/žene, višestruki počinitelji, premda ne mnogo više informacija od toga), te vrlo malo informacija o žrtvama zločina. Shodno tome, nedostatak detaljnijih informacija o počiniteljima ograničava broj mogućnosti koje inače nudi kriminološko istraživanje o uzrocima zločina, a u svrhu prevencije kriminala.

²² Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo. (2008). *Trendovi kriminaliteta u 2007. godini*. Nije objavljeno.

²³ Naprimjer, naglašava se u izvještaju Policije Kantona Sarajevo iz 2007. godine da krivična djela protiv imovine čine 74 posto od ukupnog broja krivičnih djela u Kantonu, a što je bilo predmetom detaljne analize u policijskom statističkom izvještaju, u kome se naglašava da su najčešći predmeti krađa i pljački automobili, kućni predmeti, prodavnice i uredi. Policija je također posvetila posebnu pažnju maloljetničkim prestupima i registrirala 694 prestupa koje je počinilo 303 maloljetnika, dok se sumnja da su četiri maloljetnika počinila ukupno 335 prestupa, uglavnom protiv imovine. Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo (2008). *Trendovi kriminaliteta u 2007. godini*. Nije objavljeno.

²⁴ Tierney, str. 30.

Pored već spomenutog pitanja sadržaja evidentiranih podataka, dodatni izazov je identificiran u prethodnom istraživanju o saradnji između policije i tužilaca,²⁵ a to je utvrđivanje od strane policije šta čini krivično djelo. Naprimjer, policija je sklona tome da registrira razne vrste događaja, čak i ako oni ne predstavljaju krivično djelo, kao naprimjer, incidente koji su uzrokovani lošim vremenom, i slično.²⁶ Sa druge strane, neka druga djela koja bi zapravo bila kvalificirana kao krivična djela kada bi došla na razmatranje u tužilaštvo se uopće ne registriju - naprimjer, u slučajevima nasilja u porodici, policija često sama prosuđuje da li postoje osnove za sumnju o tome da je došlo do nasilja u porodici, a da ne informira tužioca o tome.²⁷ Ovo ukazuje na nedosljednost u praksama policijske i tužilačke službe na različitim nivoima u Bosni i Hercegovini i ukazuje na potrebu uspostavljanja zvaničnih i jasnih pravila i procedura u evidentiranju policijskih i tužilačkih statističkih podataka.

Policija također registrija informacije o broju rasvjetljenih djela. Naprimjer, Policija Kantona Sarajevo izvještava o stopi od 58 procenata rasvjetljenih djela u 2007. godini od ukupno 9.648 registriranih krivičnih djela,²⁸ dok Ministarstvo unutrašnjih poslova FBiH, koje prikuplja statističke podatke iz deset policijskih oblasti, izvještava o ukupnom broju krivičnih djela - 25.315 i stopi rasvjetljenosti od 64,5 procenata.²⁹ Možemo napraviti usporedbu sa stopom rasvjetljenosti u Švedskoj od 34 posto (2006.godina))!³⁰ Ovo odstupanje nastaje kao rezultat različitih praksi vezano za to šta se smatra rasvjetljenim krivičnim djelom. Prema švedskoj definiciji, „koncept rasvjetljivanja djela ima korjene u policijskoj praksi i podrazumijeva ili da je jedna osoba povezana sa djelom kao osumnjičeni ili da je do rasvjetljenja došlo na drugi način.“³¹ Sa druge strane, policija u BiH smatra da je neko krivično djelo rasvjetljeno kada se predmet preda tužiocu, a što uvijek ne znači da je osumnjičeni i identificiran. Naime, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo je zavelo 64.424 predmeta u kojim su počinitelji nepoznati (12.963 registriranih u 2007. godini i 51.461 iz prethodnih godina).³² Ovim se daje još jedan dokaz više o nužnosti uspostavljanja jasnih standarda, definicija i pravila brojanja za zvanične statistike o kriminalitetu. U sadašnjim okolnostima, pogrešno statističko izvještavanje može dovesti do stvaranja lošeg mišljenja javnosti o radu pojedinačnih institucija u okviru krivičnog sistema, gdje se čini da jedna karika u krivičnom sistemu radi bolje svoj posao od druge, umjesto da svi segmenti teže da se ujedine u postizanju istog cilja - borbi protiv kriminala.

Iz diskusija sa intervjuiranim iz policijskog sektora u okviru krivične oblasti u Bosni i Hercegovini, postalo je očito da se statistički izvještaji koji se izrađuju svaki mjesec i kompiliraju svaka tri, šest, devet i 12 mjeseci, i koji se redovno dostavljaju relevantnim vladama i izabranim parlamentima, ne koriste u svom punom potencijalu niti od strane kreatora politika, niti praktičara. Naime, čini se kao da se policijski statistički izvještaji posmatraju samo kao opravdanje za policijski rad pred vladama, a ne razmatraju se sa ozbiljnom posvećenošću u procesu izrade politika, osim u vrlo ekstremnim slučajevima kao što je nedavno maloljetničko ubistvo u Sarajevu koje je pokrenulo neke inicijative za izmjenu politike koja se odnosi na obaveze roditelja i dodatne sigurnosne mjere u gradu. Međutim, sigurno je broj maloljetničkih prestupnika iz policijskih statistika mogao biti korišten kao indikator za predviđanje sigurnosne situacije u Sarajevu, te stoga i poduzimanje adekvatnijih i blagovremenih mjera prevencije, umjesto reakcije na dva fatalna incidenta.

Zaista, primjeri iz drugih zemalja pokazuju kako stručnjaci u krivičnoj oblasti mogu koristiti statističke informacije za „mapiranje terena“ od strane policije, proaktivni i reaktivni pristup, procjenu aktivnosti svih institucija na prevenciji kriminala, i čak ispitivanje prakse sudskih presuda i izradu smjernica za donošenje presuda zavisno od toga koji su problemi zabilježeni

²⁵ Buzaković, B. and Karadinović, N. (2007). *Pravna, institucionalna i organizaciona analiza saradnje između policije i tužilaca u krivičnim istragama*. Urađeno za potrebe VSTV, nije objavljeno.

²⁶ Naprimjer, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo je zaprimilo ukupan broj od 3.582 takvih predmeta u 2007. godini, dok je 7.180 predmeta preneseno iz prethodnih godina. (Kantonalno tužilaštvo Sarajevo. (2008). *Godišnji izvještaj*. Nije objavljeno). Razlozi za ovo su mnogobrojni- neki od njih se odnose na stvaranje dobrog ugleda policijskih snaga u javnosti, a neki na nedostatak povjerenja policije u reformirani krivični sistem u kome je tužilaštvo preuzelo vodeću ulogu u krivičnim istragama.

²⁷ Buzaković, B. and Karadinović, N. (2007). *Pravna, institucionalna i organizaciona analiza saradnje između policije i tužilaca u krivičnim istragama*. Urađeno za potrebe VSTV, nije objavljeno.

²⁸ Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo. (2008). *Trendovi kriminaliteta u 2007. godini*. Nije objavljeno.

²⁹ Ministarstvo unutrašnjih poslova FBiH. (2008). *Trendovi kriminaliteta u 2007. godini*. Preuzeto 2. februara 2008. godine sa: http://www.fup.gov.ba/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=11547&Itemid=69

³⁰ Švedsko nacionalno vijeće za suzbijanje kriminaliteta. (2007). *Zvanična statistika kriminaliteta*. Preuzeto 22. novembra 2007. godine, sa http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=15&module_instance=11.

³¹ Ibid.

³² Kantonalno tužilaštvo Sarajevo. (2008). *Godišnji izvještaj*. Nije objavljeno.

³³ Ova informacija, naprimjer, pominje krađu (termin koji obuhvata pljačku i otimanje) i to da stopa pljački varira širom zemlje od 12,6 pljački na 1.000 stanovnika u dijelovima Londona do niskih stopa u nekim ruralnim područjima, da se pola krađa se dešava na ulici, a gotovo trećina u prevoznim sredstvima ili u njihovoj blizini (29%), kao što su željezničke ili autobuske stanice. Od preostalog broja, žene žrtve su izložene riziku u svojim domovima ili u njihovoj blizini, gdje se jedna četvrtina krađa na prepad dešava. Pola krađa na prepad se dešava u periodu od 18.00 navečer do ponoći, a trećina poslije podne. Samo jedan mali broj krađa se dešava nakon ponoći (5%) ili ujutro (11%), 60 do 70 posto krađa se dešava napolju i 5% pljački u domu žrtve ili osumnjičenog, preostalih 20 do 30 posto se dešava u zatvorenim prostorijama, ali ne u kući. Rizik da se doživi pljačka je veći za muškarce nego za žene, ali rizik je isti za pljačke u kući, muški tinejdžeri su najvjerovatnije žrtve krađa, dok pljačke najčešće vrše muškarci, od kojih je jedna trećina u školskom uzrastu. Konačno, kaže se da je u 1998. godini, ukupno 6.162 osoba osuđeno zbog krađe. Web stranica Ministarstva unutrašnjih poslova Velike Britanije <http://www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/toolkits/sc00.htm>, preuzeto 2. februara 2008. godine.

³⁴ Anketa o viktimizaciji može se provesti u lokalnim i nacionalnim okvirima, s tim što prva opcija daje mnogo više informacija o procesu viktimizacije („obrasci viktimizacije, uticaj krivičnih djela, stvarna reakcija policije spram žrtvi i počinitelja, zahtjevi javnosti u smislu idealnog policijskog odgovora, i predstave u javnosti o odgovarajućim kaznama za različite prestupe“, i druga opcija „neizbježno... prikriva način na koji se viktimizacija koncentriira u različitim zajednicama i među određenim grupama u okviru tih zajednica.“. Iz Tierney, str. 36-7.

³⁵ Naprimjer, Britanska anketa o kriminalu dalje bolji uvid u obim kriminala protiv ličnosti i domaćinstva, ali ne i protiv biznisa, niti o združenom i organiziranom kriminalu, kao ni kriminalu protiv osoba mlađih od 16 godina, dok zvanične statistike Ministarstva unutrašnjih poslova to uključuju.

³⁶ Tierney, str. 16.

³⁷ Home Office. (2007). *Crime in England and Wales*. (Crown Copyright 2007 ISSN 1358-510X), str. 1.

³⁸ Ministarstvo unutrašnjih poslova FBiH. (2007). Trendovi kriminaliteta u periodu prvih devet mjeseci 2007. godine. Preuzeto 5. januara 2008. godine sa http://www.fup.gov.ba/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=11414&Itemid=69.

³⁹ Studija o nasilju u porodici u Bosni i Hercegovini. (2005). Banja Luka, str. 29.

kao najizrazitiji. Ovo je moguće postići redovnim izdavanjem zvaničnih statističkih podataka u kombinaciji sa alternativnim izvorima informacija, u formatu koji je lako čitljiv i pogodan za pretraživanje, i distribuiranjem kreatorima politika u krivičnoj oblasti, te struci u svrhu unapređenja praksi. Naprimjer, zahvaljujući statistici Ministarstva unutrašnjih poslova Velike Britanije, Inicijativa za smanjenje kriminala sadrži instrumente koji obuhvaćaju između ostalog: činjenice i podatke, profiliranje rizika, profiliranje žrtvi, profiliranje počinitelja za najučestalija krivična djela.³³ Kao što se može vidjeti, ovi nalazi zahtijevaju temeljito evidentiranje detaljnih statističkih podataka, pribavljanje podataka iz drugih institucija krivičnog sistema (radi informacija o presudama), kao i analizu ovih podataka u svrhu planiranja. Međutim, prema navodima iz razgovora sa predstavnicima policije u Bosni i Hercegovini, policija ne posjeduje kapacitete za temeljitu analizu i dugoročno planiranje operativnog rada zasnovanog na prikupljenim statističkim podacima, te ciljanje na specifične oblasti, grupe počinitelja, itd., u svrhu situacione prevencije kriminala, ili za ciljano rješavanje problema. Umjesto toga, veći dio planiranja je reaktivan i obavlja se gotovo na dnevnoj osnovi, a nedostatak proaktivnog pristupa - na individualnom, kao i na višem i širem nivou - je identificiran od strane samih policijskih službenika kao problem.

Dodatna ograničenja u uspostavljanju jasnog i pouzdanog mjerenja trendova kriminaliteta nameće nedostatak istraživanja koja bi dopunjavala zvanične statistike o kriminalitetu. Veliki dio kriminološke literature, kao i dvije tematske studije koje su urađene u svrhu ovog istraživanja, preporučuju kombinaciju zvanične statistike o trendovima kriminaliteta i drugih izvora informacija o kriminalu - prije svega ankete o viktimizaciji i studije o samoprijavlivanju. Spomenuto predstavlja alternativne i dodatne izvore informacija kojima se često evidentiraju krivična djela koja nisu prijavljena policiji, ili koja su prijavljena policiji, ali ih policija ne smatra krivičnim djelima. Ankete o viktimizaciji stavljaju žrtve u središte istraživanja, sa upitima ljudima (obično u dobi od preko 16 godina), kroz posjete domaćinstvima, o tome da li su bili žrtve zločina u periodu koji se poklapa sa periodom u zvaničnim statistikama.³⁴ Studije samoprijavlivanja, sa druge strane, su upitnici u kojima se postavljaju pitanja građanima o tome da li su izvršili neko krivično djelo, sa fokusom na počiniteljima. Obje ankete imaju ograničenja,³⁵ ali u svakom slučaju pružaju bolji uvid u stvarne trendove kriminaliteta, često proizvodeći tzv. „tamne brojke“ kriminala, ali također pružaju i mnogo više informacija o tome kako je došlo do izvršenja krivičnog djela, ko je počinitelj i nad kim je izvršeno krivično djelo. Ove informacije se mogu koristiti u izradi programa i politika za situacionu prevenciju kriminala.

Pretpostavlja se da rezultati ovakvih anketa obično ne odgovaraju zvaničnim statistikama o kriminalitetu. Naprimjer, „često se ističe da britanske ankete o kriminalu ukazuju na to da se, zbog odsustva prijava građanstva, samo jedno od četiri izvršena krivična djela evidentira u zvaničnim statistikama.“³⁶ Međutim, statistike o kriminalitetu britanskog Ministarstva unutrašnjih poslova za 2006/2007. godinu, koje se objavljuju zajedno sa Britanskom anketom o kriminalu [istraživanje o viktimizaciji, op. prev.], navode da ova dva pregleda „predstavljaju približno sličnu sliku promjena u kriminalitetu od 2005/2006“.³⁷ U Bosni i Hercegovini kombinacija zvaničnih i alternativnih pregleda bi posebno bila primjenljiva u slučajevima nasilja u porodici, ali također i kod napada, krađa, manjih krivičnih djela, ili djela protiv ličnosti. Naime, usprkos činjenici da je policija registrirala porast od gotovo 70% u prijavljenim slučajevima nasilja u porodici,³⁸ nevladine organizacije koje pomažu žrtvama nasilja u porodici smatraju da je to samo „vrh ledenog brijega“.³⁹ Ipak, usprkos očitim prednostima alternativnih kvantitativnih anketa za prikupljanje više saznanja o profilu počinitelja i samim žrtvama, nijedna institucija u Bosni i Hercegovini ne provodi ovu vrstu ispitivanja.

PRAVOSUDNI KVANTITATIVNI I KVALITATIVNI PODACI

Kao ključni dio krivičnog sistema u svakoj zemlji, pravosuđe se može promatrati kao veoma dragocjen izvor informacija za kriminološko istraživanje koje ima za cilj promjenu politike. Pravosuđe u Bosni i Hercegovini se sastoji od tužilačke službe i sudskog sistema kao praktičara, dok poslove pravosudne uprave obavljaju ministarstava pravde⁴⁰ i Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV).⁴¹ Tužilaštva i sudovi u BiH su po zakonu obavezni da vode evidenciju o svom radu i da o tome izvještavaju ministarstva pravde i VSTV.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće

Ovo Vijeće jednom godišnje izvještava Parlament i javnost o radu pravosuđa, ali uglavnom oslanjajući se na pitanja vezana za upravu u pravosuđu, te broj i strukturu predmeta koji su obrađeni. Glavni cilj ovog izvještaja je da istakne aktivnosti VSTV-a na poboljšanju organizacionih procedura i praksi sistema pravosuđa u Bosni i Hercegovini, ali isto tako da opiše stanje pravosuđa u Bosni i Hercegovini u godišnjim okvirima. Težište je usmjereno ka efikasnosti i nezavisnosti pravosuđa, dok ova institucija ne istražuje prakse institucija u krivičnoj oblasti *per se* i ne procjenjuje njihovu djelotvornost u naporima za smanjenje kriminala. Međutim, izvještaji VSTV-a pružaju neke informacije o praksama u krivičnoj oblasti koje bi se mogle koristiti kao dio sveobuhvatnijeg istraživanja radi razmatranja politika od strane drugih relevantnih tijela. Naprimjer, izvještaj iz 2006. godine ukazuje na mali broj istraga na predmetima privrednog kriminala od strane tužilaštava, ali isto tako i na veliki broj nagodbi o krivnji koje su sklopljene između tužioca i optuženih u krivičnim postupcima.⁴² Premda VSTV teži da osigura relevantne informacije kako bi podstakao reakciju kreatora politike, to se rijetko dešava, a što ponekad dovodi i samo VSTV u situaciju da rješava značajna pitanja politike, naprimjer, analizu politike saradnje između policije i tužilaštva u krivičnim istragama, kako bi se izradile preporuke za promjenu politike i eventualnu pomoć donatora.⁴³

Ministarstva pravde

Ministarstva pravde, sa druge strane, primaju ograničene statističke podatke i to samo o radu sudova (tužilaštva ne izvještavaju ministarstva pravde o svom radu), a imaju i vrlo male kapacitete za analizu i izradu politike. Prema *Funkcionalnom pregledu sektora pravde u Bosni i Hercegovini*, „čini se da postoji opći nedostatak razumijevanja širokog opsega procesa planiranja politike. Kao što je primijećeno, radni planovi MP-a [ministarstava pravde, op.aut.] su samo liste zakonodavnih mjera koje se planiraju poduzeti u narednoj godini, a ne i liste strateških ciljeva.”⁴⁴ Autori Funkcionalnog pregleda dalje navode da „također je prisutno, kao dio problema, nepostojanje djelotvorne komunikacije sa drugim ministarstvima ili institucijama koje djeluju u sektoru pravde, kao što su policija i socijalne službe, a kako bi se izradila politika vezana za kriminal, naprimjer.”⁴⁵ Ministarstva nisu organizirana u smislu istraživanja, evaluacije i planiranja politike. Prema Funkcionalnom pregledu, „ne postoje kapaciteti za sveobuhvatno komparativno istraživanje, ili prikupljanje informacija u BiH, premda nedostatak pogodnih instrumenta za istraživanje znači da čak i da ima vremena za to, malo je vjerovatno da bi bilo iskorišteno u ove svrhe.”⁴⁶

Nedavno je zaključeno, u analizi mehanizama za izvještavanja u pravosudnim institucijama Bosne i Hercegovine, „da institucije sektora pravosuđa, naime, MP-i, PKDB [Pravosudna komisija Distrikta Brčko, op.prev.] i VSTV, izrađuju izvještaje koji odražavaju napredak u sektoru

⁴⁰ Postoje 14 ministarstava pravde u Bosni i Hercegovini zbog postojećih ustavnih aranžmana.

⁴¹ VSTV je nadležno za imenovanje sudija i tužilaca, a ima i disciplinsku odgovornost, dok je zaduženo i za niz pitanja pravosudne uprave.

⁴² Visoko sudsko i tužilačko vijeće. (2007). *Godišnji izvještaj za 2006. godinu*, str. 159-63.

⁴³ Pitanje koje se, međutim, ovdje postavlja je da li VSTV, kao predstavnik pravosuđa, treba da bude tijelo za izradu politike ili izvršilac politika izvršne i zakonodavne vlasti koje su kreirane na osnovu informacija koje prikuplja i prezentira VSTV?

⁴⁴ Ured koordinatora za reformu javne uprave. (2005). *Funkcionalni pregled sektora pravde u BiH*. (Publikacija br. 8), str. 39.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ured koordinatora za reformu javne uprave. (2005). *Funkcionalni pregled sektora pravde u BiH*. (Publikacija br. 8), str. 40.

⁴⁷ Šuškić-Bašić, S. (2007). *Prelimnarni izvještaj o pravilima izvještavanja i monitoringu rada pravosudnih institucija u Bosni i Hercegovini*. Urađeno za Kanada-Balkan Projekat pravosudne reforme, nije objavljeno.

u odnosu na u zakonu određene mandate, premda u različitom stepenu u smislu redovnosti, detalja i sveobuhvatnosti. Međutim, kao što je slučaj sa većinom, ili pak svim organima uprave u BiH, predočeni izvještaji i podaci (ili oni koji nisu) ne koriste se na efikasan način kao podrška u donošenju odluka. Pozadina reformskih inicijativa, tj. koje promjene takve reforme treba da uvedu, nisu obrazložene detaljnim analizama, posebno kada se radi o zakonodavnim promjenama i uvođenju novih zakona.⁴⁷ Jedan od razloga za ovo je ograničeno samopouzdanje ministarstava pravde da prikupljaju podatke od pravosuđa i policije, zbog nedavnih reformskih napora pokrenutih od strane međunarodne zajednice sa ciljem razdvajanja ovlasti između tri grane vlasti, kao i straha od optužbi o narušavanju nezavisnosti pravosuđa. Shodno tome, izvještavanje ministarstava pravde može se posmatrati na slijedeći način: "pitanja o kojima se izvještava se uglavnom odnose na pojedinačne događaje i općenito ovi izvještaji pružaju vrlo malo uvida u sveobuhvatnu strategiju, ili pitanja vezana za politike. Shodno tome, izvještaji o godišnjem napretku ministarstava ne sadrže podatke o statistici ili uspješnosti rada, a napredak i pitanja koja se spominju nisu ilustrirani ili potkrepljeni podacima. Izvještaji koje pripremaju ministarstva pravde nemaju reference koje se odnose na informacije ili podatke koje prikuplja VSTV u svrhu potkrepljivanja pitanja koja se razmatraju ili radi davanja preporuka."⁴⁸

⁴⁸ Ibid.

Određeni napredak je ipak primijećen tokom posljednjih godina u Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine. Naime, Ministarstvo je nedavno uspostavilo Jedinicu za strateško planiranje, sa slijedećim opisom poslova: „ključne funkcije su: izrada, koordiniranje i praćenje izvršavanja politike, strategije i planova Ministarstva, vršenje istraživanja i analiza radi davanja informacija o politici i strategiji Ministarstva i planiranje i koordiniranje međunarodne bilateralne i multilateralne pomoći.“⁴⁹ Ova jedinica, međutim, bi trebala da upošljava tri stručnjaka koji rade na monitoringu i utvrđivanju izazova u politikama, kao i da predlažu strateški pravac za sektor pravosuđa u Bosni i Hercegovini (gdje bi jedan od tri stručnjaka bio šef odjela i stoga bio rukovodni kadar).⁵⁰ Ostaje upitno da li to predstavlja dovoljne kapacitete za propisnu politiku istraživanja i prijedloge politika o svim aspektima sektora pravosuđa, kao što je jednako malo vjerovatno da bi postojali dostatni kapaciteti za specifična istraživanja samo o pitanjima iz krivične oblasti.

⁴⁹ Član 13. Pravilnika Ministarstva pravde BiH. (2006).

⁵⁰ Pravilnik Ministarstva pravde BiH. (2006).

Tužilačke evidencije i izvještavanje

Premda policija prikuplja informacije o prijavljenim krivičnim djelima i počiniocima, tužilaštva u Bosni i Hercegovini su zadužena za informiranje javnosti i nadležnih parlamenata o „stanju kriminaliteta“ u okviru svojih zona odgovornosti. U tu svrhu, tužilaštva prikupljaju informacije o zaprimljenim predmetima, riješenim i neriješenim predmetima tokom godine, broju osoba koje su prijavljene i osumnjičene za krivična djela, broju optuženih osoba, različitim odlukama tužilaštava o krivičnim djelima, stopama osuđujućih i oslobađajućih presuda, ali ne i dužini kazni (neka tužilaštva objavljuju odlomke iz pojedinačnih presuda na svojim web stranicama⁵¹).⁵² Ova vrsta informacija se smatra vrlo ograničenom u smislu dubljeg istraživanja. Dodatnu prepreku predstavlja nedostatak odgovarajućeg softvera, koji bi omogućio unos sveobuhvatnih podataka o krivičnim djelima, počiniteljima (spol, dob, porodični status, obrazovanje, zaposlenje, itd.) i žrtvama, te s time i mnogo smislenije pretraživanje. Trenutno, svaku detaljniju informaciju o trendovima kriminaliteta, naprimjer, broju krivičnih djela koja su počinili muškarci u dobi od 18 do 20 godina bi se moralo tražiti ručnim pregledavanjem registara tužilaštava, što otežava svaku analizu. Druge vrste informacija također nisu lako dostupne, naprimjer, informacije o praksama u tužilaštvu, kao što je nagodba o krivnji, postupanje sa žrtvama i svjedocima, saradnja sa policijom i drugim agencijama za provedbu zakona, a što bi bilo veoma korisno za evaluaciju politika i praksi tužilaštva, te eventualna poboljšanja. Naprimjer, nedavna *ad hoc*

⁵¹ Naprimjer, Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona, preuzeto 22. februara 2008. godine sa <http://www.tuzilastvozd.gov.ba/presude.php>.

⁵² Ibid.

studija o odnosu između policije i tužilaštva u Bosni i Hercegovini rezultirala je preporukama za uspostavljanje informacionog sistema koji bi omogućio tužiocima direktan pristup krivičnim evidencijama osumnjičenih osoba i druge oblike razmjene informacija sa policijom.⁵³

Bolji mehanizmi za unos, čuvanje i obradu relevantnih podataka ne samo da bi pomogli kriminološkom istraživanju praktičnih aspekata rada u krivičnoj oblasti koji obavljaju tužilaštva, već bi također podigli svijest javnosti o ključnim poteškoćama tog rada u periodu prilagođavanja nakon reforme. Naime, tužilaštva su ozbiljno kritizirana zbog loših rezultata u borbi protiv kriminala. Kritike su najviše prisutne u medijskim izvještajima, ali su upućene i iz druge dvije grane vlasti i nevladinog sektora, zbog nepostojanja sveobuhvatnih informacija o tužilačkom radu, tako da izolirani medijski izvještaji o događajima stvaraju percepciju javnosti.⁵⁴ Ovakav stav javnosti, koji se često naziva „kazneno nestrpljenje“,⁵⁵ nije neuobičajen ni u drugim zemljama također.⁵⁶ Ovo nas ponovo dovodi do svijesti javnosti o institucijama u krivičnom pravnom sistemu, što je samo po sebi „paradoks“.⁵⁷ Naime, anketa u Škotskoj iz 2005. godine dovela je do zaključka „da je interes za krivičnu oblast veoma veliki, ali nivo znanja [u javnosti] vrlo nizak.“⁵⁸ Bosna i Hercegovina nema stalne mehanizme koji bi bili usmjereni na istraživanje percepcije javnosti o krivičnom sistemu i povjerenju javnosti u taj sistem (neke nevladine organizacije povremeno preuzimaju taj zadatak, ali sa specifičnim pitanjima, npr. percepcija o korupciji, a ne toliko sveukupna efikasnost institucija u krivičnoj oblasti),⁵⁹ što predstavlja dodatni dokaz potrebe za istraživanjem u krivičnoj oblasti - radi anketiranja javnog mišljenja, ali i radi prezentacije znanja koje je stečeno putem mehanizama sveobuhvatnog istraživanja, evaluacije i statistike, a radi podizanja svijesti o praktičnom radu struke u krivičnoj oblasti i shodno tome veće podršku javnosti njihovom radu. Detaljnija znanja o radu pravosuđa, koja se uglavnom stječu putem kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja i evaluacije, isto tako mogu pomoći i drugim dvjema granama vlasti da identificiraju probleme i djeluju u smislu izmjene politika i veće podrške za rad pravosuđa. Do sada je pravosuđe djelovalo izolirano u odnosu na druge dvije grane vlasti, zbog načela nezavisnosti, umjesto stupanja u dijalog između grana vlasti radi osiguranja finansijske i političke podrške i postizanja boljih rezultata.

Sudske informacije i dokumentacija

Sudovi u Bosni i Hercegovini evidentiraju veoma ograničen obim podataka o svom radu, a te se informacije najčešće odnose na broj primljenih i riješenih predmeta, kao i na informacije o zaostanim predmetima. Sudski izvještaji također sadrže informacije o presudama u krivičnim predmetima - broju oslobođajućih i osuđujućih odluka, presudama nakon priznanja krivnje i nagodbi o krivnji, broju predmeta u kojima je sud naložio zapljenu imovine, te broju presuda koje nalažu novčane kazne. O kvalitetu rada sudova se također izvještava, kroz broj potvrđenih, odbijenih ili preinačenih presuda.⁶⁰ Međutim, sudovi ne prikupljaju informacije o vrsti i dužini izrečenih kazni (osim u povremenim biltenima o sudskoj praksi), niti se takve informacije redovno analiziraju od strane nekog posebnog tijela radi identifikacije trendova u izricanju presuda, ili možda radi izdavanja smjernica za izricanje presuda, ili čak izmjene zakona.⁶¹ Ovo dovodi do nedostatka sveobuhvatnog znanja o politikama sudova u donošenju presuda, i stvaranju percepcije kod stručnjaka u krivičnoj oblasti, ali i javnosti,⁶² da je kaznena politika u BiH sudovima „nedopustivo

⁵³ Buzaković, B. and Karadinović, N. (2007). *Pravna, institucionalna i organizaciona analiza saradnje između policije i tužilaca u krivičnim istragama*. Urađeno za potrebe VSTV, nije objavljeno.

⁵⁴ Naprimjer, komentar Nezavisnih novina iz Banja Luke od 9. decembra 2006. dovodi u pitanje pouzdanost statističkih podataka koji su predstavljeni u izvještaju tužilaštava, te postavlja pitanje „koliko je stvarno velikih riba ulovljeno u mreži pravosuđa“?, a zapravo implicira da nije ni jedna. (Ti tužioci ... (9. decembar 2006. godine). *Nezavisne novine*.) Iste novine navode 14. decembra 2007. da „veliki predmeti [Specijalnog tužilaštva RS] nikada nisu ni došli do suda... usprkos činjenici da je Specijalno tužilaštvo RS potrošilo preko dva miliona maraka od decembra 2006. i da je „osam godina iza rešetaka najteža kazna zatvora koje je izrečena na sudu nakon optužnica tužilaštva, dok je većina optuženih, osoba koje su uhapšene u spektakularnim operacijama, dobila minimalne kazne, ili je oslobođena.“ Veliki predmeti ne stižu do suda. (24. decembar 2007.). *Nezavisne novine*, str. 5.

⁵⁵ Roberts, Julian V. and Hough, M. (2005). *Understanding public attitudes to criminal justice*. Open University Press, str. 15.

⁵⁶ Naime, Britanska anketa o stavovima je sadržavala pitanje o tome šta građani misle da je bolje - da nevinna osoba bude osuđena ili da počinitelj bude oslobođen. Ukupno 42 posto javnosti je smatralo da je gore ako osoba koja je počinila zločin ostane na slobodi. Ovakav stav je u suprotnosti sa mišljenjem pravika koji su smatrali da je „prva pomenuta greška pravosuđa mnogo gora“. Iz Roberts and Hough, str. 14.

⁵⁷ Roberts and Hough, str. 7.

⁵⁸ Roberts and Hough, str. 7.

⁵⁹ Naprimjer, Transparency International. (2006). *Studija nacionalnog integriteta - Bosna i Hercegovina 2007*, str. 113-5.

⁶⁰ Kantonalni sud Sarajevo. (2008). Izvještaj za 2007. Preuzeto 3. aprila 2008. godine sa <http://www.ksudsna.net/izvjestaji/2007.pdf>.

⁶¹ Novi krivični zakoni su također uvedeni kao dio sveobuhvatne pravosudne reforme i smatraju se osnovom i izvorom za kreiranje kaznene politike od strane sudova. Novi krivični zakoni su urađeni u skladu sa međunarodnim standardima, tvrde oni koji su učestvovali i izradi zakona. Prema onom što navode direktni učesnicu u izradi zakona, izradi zakona nije pretходило istraživanje o trendovima kriminaliteta, nivoima viktimizacije i društvenim problemima kojima bi se krivično zakonodavstvo moglo da bavi, ili bilo koje drugo kriminološko istraživanje. Stručnjaci se međutim slažu da su krivični zakoni odgovarajući za bh. kontekst i društvo, ali to ne znači da ovi zakoni ne trebaju biti evaluirani u skladu sa društvenim promjenama i razvojem različitih oblika kriminaliteta. Naprimjer, prema Krivičnom zakonu Federacije BiH, nasilje u porodici može biti kažnjeno i novčanom kaznom (Čl. 222 Krivičnog zakona FBiH!)

⁶² Prema istraživanju u zapadnim zemljama, javnost većinom vjeruje da je pravosudni sistem previše blag prema prestupnicima (Roberts i Hough, str.13). Međutim, zabrinutost jednog broja stručnjaka u krivičnom sistemu BiH govori nam mnogo više o samoj suštini ovog problema.

⁶³ Ovo je ocjena Branka Perića, predsjednika VSTV-a. Citirano iz Niko nije osuđen na najveću kaznu od 45 godina. (12. novembar 2007.) *Nezavisne novine*, str. 5. Ovo je dalje potvrđeno od strane Marinka Jurčevića, glavnog tužioca Tužilaštva BiH, koji je rekao da su sudovi skloniji donjem skale prilikom izricanja presuda. citirano iz Izrečeno blizu 50 godina zatvora za krivično djelo pranja novca. (20. februar 2007. godine). *Dnevni avaz. Sedmica*, str. 2.

⁶⁴ Kriminal: Tuzla: Zločin bez kazne, Nagrada za silovanje maloljetnice. (16. oktobar 2006. godine). Start [Sarajevo], preuzeto 22. februara 2008. sa <http://www.startbih.info/Default.asp?broj=205&ID=89>.

⁶⁵ Naprimjer, izvještaj Kantonalnog tužilaštva Zeničko-dobojskog kantona naglašava da od 949 presuda, sve su bile osuđujuće, ali 74,6% ovih presuda su uslovne kazne, 5,8 posto su novčane kazne i samo 19,8 posto su zatvorske kazne, premda nedefinisanog trajanja. Iz Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona. (2008). *Godišnji izvještaj za 2007*. (No. A-1-01/08), str. 4 i 7.

⁶⁶ Kriminologija poznaje različite stavove o krivičnoj odgovornosti. Vidi Tierney, J. (2006). *Criminology. Theory and Context*. Pearson/Longman.

⁶⁷ Prema navodima predsjednika Općinskog suda Zenica, sud je izrekao 311 zatvorskih kazni u 2007. godini, a od tog broja samo je 217 osoba smješteno u zatvor zbog nedostatka zatvorskih kapaciteta (ostali su poslani kući). Iz Fena. (25. februar 2008.) Osuđeni odlaze kući umjesto u zatvor. *Nezavisne novine*, str. 7. Također, predsjednik VSTV je nedavno rekao da „sarajevski zatvori mogu primiti tek tri osuđena lica mjesečno, što znači da je ovim tempom potrebno pet godina da bi sva osuđena lica bila smještena iza rešetaka.“ Iz Rekli su ... (27. februar 2008.). *Nezavisne novine*, str. 3.

⁶⁸ VSTV. Pravilnik o Pravosudnom dokumentacionom centru. 15. novembar 2007.

⁶⁹ Također postoje i Zavod za statistiku RS i Agencija za statistiku BiH.

blaga“.⁶³ Ovo potvrđuje i činjenica da tri 20-godišnjaka mogu dobiti kaznu zatvora od godinu dana za silovanje mentalno zaostale maloljetne djevojke (magazin Start navodi da je to bila „nagrada za silovanje maloljetne djevojke“⁶⁴) i da čak „teroristi dobivaju minimalne kazne“, prema *Nezavisnim novinama*. Također, veliki broj osuđujućih presuda podrazumijeva samo uslovne kazne.⁶⁵ Nepoznato je u kojoj mjeri krivični zakon, ili svijest sudija, ili neki drugi politički ili ideološki razlozi,⁶⁶ doprinose ovako blagoj kaznenoj politici, ali je to zasigurno pitanje koje zahtijeva iscrpnu i kontinuiranu analizu radi utvrđivanja razloga za takvu politiku, djelotvornost takve politike, i eventualne prijedloge za izmjenu politika. Ipak, potrebno je uzeti u obzir i druge aspekte u ovoj i sličnim analizama - npr. efekat uvođenja strožijih kazni na povećanje broja zatvorenika i kapacitete zatvora u BiH.⁶⁷ Ovo nadalje potvrđuje da niti jedno nastojanje u krivičnoj oblasti ne može biti izolirano od drugih sastavnih spona koje čine lanac, i da svako istraživanje treba da bude dovoljno višestrano kako bi uzelo u obzir mnogobrojne aspekte i implikacije promjene politike koliko god je to moguće.

Smatra se da će Pravosudni dokumentacioni centar, koji je nedavno uspostavilo Visoko sudsko i tužilačko vijeće, poboljšati pristup pravosudnim odlukama i sudskoj praksi. Predviđeno je da ovaj centar uspostavi bazu podataka za sve sudske odluke, prikuplja sudske odluke, distribuira sudske odluke, osigura štampanje publikacija, upravlja i unapređuje biblioteku Centra.⁶⁸ Ova baza podataka sudskih odluka treba da služi sucima i tužiocima za usklađivanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini, ali isto tako i kao informativni i edukativni instrument. Baza podataka je još uvijek u fazi testiranja, ali VSTV namjerava da uspostavi mehanizme za brzu i detaljnu pretragu. Međutim, još uvijek nije odlučeno ko će i pod kojim uslovima moći da pristupi podacima, osim sudija i tužilaca, i da li će se ovaj izvor u budućnosti koristiti za akademska i naučna istraživanja, ili jednostavno od strane kreatora politika radi informiranog donošenja odluka o izmjenama politika u oblasti suzbijanja kriminala.

Pored ovoga, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine je pokrenulo projekt uspostavljanja baze podataka o pravosnažnim presudama za najteža krivična djela, koja će poslužiti za informiranje vlasti o trendovima u ovoj oblasti. Informacije o pravosnažnim presudama u krivičnim predmetima su vrlo važne, usprkos činjenici da se na taj način dobija samo dio informacija o stvarnom kriminalu, jer ipak daju dosta podataka koji su korisni za edukaciju i unapređenje, a direktno utiču i na mišljenje javnosti o djelotvornosti krivičnog sistema.

Podaci zavoda za statistiku o pravosuđu

Samo Zavod za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine⁶⁹ prikuplja informacije o pravosuđu, i to još od 1998. godine. Ovaj Zavod prikuplja informacije iz sudova i tužilaštava, ali ne i zatvora i policije, što naravno ograničava obuhvatnost podataka u određenoj mjeri. Prikupljanje podataka se obavlja putem obrazaca koje sudovi i tužilaštva treba da ispune i vrate svakog mjeseca Zavodu za statistiku. Ove informacije kompilira Zavod i iste se obrađuju u okviru godišnjeg izvještaja o pravosuđu. Sve informacije sadržane u obrascima se ne unose u konačni izvještaj, a informacije u konačnom izvještaju se odnose na broj odraslih osoba počinitelja koji su registrirani prema vrsti krivičnog djela, spol, vrstu tužilačke odluke, dužinu krivičnog postupka, dob, broj optuženih osoba, broj osuđenih osoba. Ostale detaljne informacije se mogu koristiti za detaljnije analize.⁷⁰ Međutim, problem postojeće statistike je što se ona ne može elektronski

⁷⁰ Druge prikupljene informacije obuhvataju klasifikaciju prijavljenih krivičnih djela, datum prijavljenog krivičnog djela, detalje o oštećenju strani, stranu koja je prijavila djelo, odluku tužilaštva nakon prijave o krivičnom djelu, detalje o pritvoru osumnjičenog (informacije iz tužilaštava), detalje o prestupniku (ime, spol, datum rođenja, adresa, zanimanje, radni status, etnička pripadnost, državljanstvo, bračni status, nivo obrazovanja), moguće saučesnike, prethodne osude, pritvor, detalje o krivičnom djelu (klasifikacija, oštećene strane, materijalna šteta, pokušaj izvršenja krivičnog djela, datum izvršenja, mjesto izvršenja, trajanje krivičnog djela, broj krivičnih djela) i detalje o sudskoj odluci za tog počinioca i vrstu izrečene presude za osobe koje su proglašene krivim (informacije iz sudaj); informacije o punoljetnim i maloljetnim počiniteljima, sa dodatkom o porodičnim podacima za maloljetne prestupnike, i posebne informacije o privrednim prestupnicima. Federalni zavod za statistiku. (2007). Prijavljene, optužene i osuđene punoljetne i maloljetne osobe, privredni/gospodarski prijestupi i sporovi u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2006. godini. Statistički bilten 101. (ISSN 1512-5106).

analizirati i uspoređivati od strane istraživača izvan institucije, dok istovremeno ova institucija ne pruža usluge analize prikupljenih podataka. Mora se priznati, međutim, da je ovo jedina institucija koja prikuplja i objavljuje informacije o vrsti i dužini trajanja kazni koje izriču sudovi u BiH, premda uvijek ne pruža detaljne informacije o tome za koja djela se presude izriču. To znači da se politike izricanja presuda ne mogu u cijelosti analizirati ni iz ovog izvora.

INFORMACIJE I ANALIZE U ZATVORSKOM SISTEMU

Ministarstva pravde u Bosni i Hercegovini, tj. njihovi odjeli za izvršenje krivičnih sankcija su nadležni za prikupljanje informacija o zatvorenicima i stanju u pojedinačnim zatvorima. Informacije o zatvorskoj populaciji se odnose na broj zatvorenika koji služe duge zatvorske kazne i druge kazne, broj pritvorenika, broj osoba koje se liječe u ustanovama za mentalno zdravlje, broj osoba koje služe zatvorsku kaznu umjesto plaćanja kazne, i raščlanjeni prikaz broja muških i ženskih zatvorenika. Ministarstva su također u posjedu informacija o broju i strukturi zatvorskog osoblja, kao i resursima za rad zatvora. Pored ovih generalnih informacija, ne evidentiraju se nikakvi drugi podaci o trendovima u pojedinačnim zatvorima od strane ministarstva pravde. Informacije o pojedinačnim zatvorenicima se čuvaju u zatvorima, ali se ove informacije ne prikupljaju niti u jednom centralnom tijelu u svrhu istraživanja, analize, preporuka za promjene politika i praksi. Samo ključni incidenti uspijevaju da zaokupe pažnju vlasti kada se radi o zatvorima - bijeg iz zatvora, sudske presude vezane za ljudska prava protiv vlasti Bosne i Hercegovine radi držanja mentalno neuračunljivih osoba u redovnim zatvorima, maloljetni prijestupnici koji postaju višestruki počinitelji zbog nepostojanja adekvatnih popravnih institucija, itd. Može se zaključiti da samo neke nevladine organizacije⁷¹ i međunarodne organizacije i projekti⁷² posvećuju vrijeme provođenju kvalitativnog istraživanja i evaluacije sistema radi izvršenja krivičnih sankcija, dok neki zatvorski stručnjaci također teže da provode i objavljuju istraživanja o praksama i uspješnosti penološkog tretmana u Bosni i Hercegovini. Naprimjer, Udruženje penologa Federacije BiH izdaje stručni časopis jednom godišnje, istražujući institucionalna i organizaciona pitanja o zatvorskom sistemu u Bosni i Hercegovini, djelotvornost penoloških praksi, primjenu mehanizama kao što je uslovni otpust, alternativne sankcije, načela o ljudskim pravima, post-penalni tretman, i obavljajući druge kvantitativne i kvalitativne analize. Premda ovaj magazin nije poznat široj publici, niti ga koriste kreatori politika, on svakako predstavlja dobar primjer izvora stručnog istraživanja i informiranja o ključnim pitanjima zatvorskog sistema u Bosni i Hercegovini.⁷³ Ukoliko bi se istraživanje proširilo (u smislu više izvora informiranja u saradnji sa drugim agencijama krivičnog sistema, i više vremena posebno posvećenog istraživanju i evaluaciji) i učinilo vidljivijim, sam magazin i njegovi autori, stručnjaci u zatvorskom sistemu i profesori penologije, mogli bi se smatrati potencijalom za istraživanje, evaluaciju i statistiku u oblasti izvršenja krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini, kao dio širih mehanizama za istraživanje, evaluaciju i statistiku u široj krivičnoj oblasti.

ANALIZA I PLANIRANJE U MINISTARSTVU SIGURNOSTI

U skladu sa Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo sigurnosti je zaduženo za „prikupljanje i korištenje podataka od značaja za sigurnost BiH.”⁷⁴ Sektor za analitiku, procjenu i strateške analize je osnovan iz ovoga razloga, a sastoji se od dvije jedinice: jedna za analizu i procjenu i druga za propise i planiranje. Ovaj sektor je odvojen of IKT sektora, a oba čine dva paralelna, ali autonomna sektora. Sektor za analitiku je zadužen za prikupljanje informacija od policijskih snaga i pravosuđa iz cijele zemlje o sigurnosnoj situaciji u Bosni i Hercegovini, analizu ovih informacija i dostavljanja Vijeću ministara i

⁷¹ Npr. Helsinški komitet za ljudska prava, koji povremeno razmatra situaciju u bh. zatvorima. Vidi <http://www.bh-hchr.org/izvjestaji.htm>.

⁷² Odbor za sprečavanje mučenja, UK DFID, Amnesty International, Vijeće Evrope.

⁷³ Naprimjer, komparativno istraživanje o uvođenju alternativnih sankcija je rezultiralo preporukama o realizaciji tih mehanizama u BiH, i autor kaže: „Sada su na redu zakonodavci. Imamo detaljne informacije o iskustvu susjedne zemlje koje se odnose na provedbu i rezultate, imamo pravnu osnovu za izricanje sankcija rada za opće dobro na slobodi, ali nedostaju provedbeni akti, za što su odgovorna kantonalna ministarstva u Federaciji BiH, a da bi mi mogli da govorimo o rezultatima primjene alternativnih sankcija u našoj zemlji također.” Od Vranj, V. (novembar-decembar 2004.). Alternativne sankcije rada za opće dobro na slobodi u Republici Hrvatskoj, *Penološka teorija i praksa*, str. 35-45.

⁷⁴ Član 14. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave BiH.

⁷⁵ Web stranica Ministarstva sigurnosti BiH. Preuzeto 22. februara 2008. sa http://www.msb.gov.ba/home/index.php?option=com_content&task=view&id=18&Itemid=36.

Parlamentu Bosne i Hercegovine. Informacije se prikupljaju i analiziraju radi procjene sigurnosne situacije i predviđanja, kao i planiranja mjera Vlade u skladu sa „Sigurnosnom politikom Bosne i Hercegovine“.⁷⁵ Sektor redovno izdaje Informaciju o sigurnosnoj situaciji u Bosni i Hercegovini, kojom se informira Vijeće ministara i Parlament o slijedećem: zaštiti međunarodnih granica, općem stanju kriminaliteta, te najtežim oblicima krivičnih djela počinjenih u Bosni i Hercegovini u određenom vremenskom periodu. Izrađuju se također i dnevne i periodične analize, dok bi Sektor trebao također da učestvuje i u zakonodavnim projektima pod uslovom da Odsjek za propise i planiranje bude kadrovski popunjen. Međutim, sa ukupno pet analitičara, Sektor ne može u cjelosti ispuniti svoj mandat, već odabira teme od interesa u okviru godišnjih programa i dostavlja informacije samo o specifičnim sigurnosnim pitanjima. Naprimjer, u 2007. godini odabrane teme su se odnosile na zloupotrebu droga, pljačke banaka, sigurnost u saobraćaju i maloljetnički kriminal. Odabir tema vrši se na osnovu predviđanja i tekućih sigurnosnih informacija, a selekcija se do sada pokazalo opravdanom.

⁷⁶ Ministarstvo sigurnosti. (2007). *Informacija o nedozvoljenoj proizvodnji opojnih droga i distribuciji u Bosni i Hercegovini u periodu 2005., 2006. i prvih šest mjeseci 2007. godine*. Nije objavljeno.

Dobar primjer istraživanja koje je proveo Sektor za analitiku je Informacija o ilegalnoj proizvodnji i distribuciji psihoaktivnih supstanci u Bosni i Hercegovini za godine 2005., 2006. i prvu polovinu 2007.⁷⁶ Ova informacija je sačinjena uz pomoć informacija koje su prikupile agencije za provedbu zakona, ministarstva unutrašnjih poslova dva bh. entiteta i Policija Distrikta Brčko, Ministarstva pravde RS i FBIH, kao i ministarstava zdravlja i socijalne zaštite. Ministarstvo naglašava nepostojanje baze podataka u koju bi se mogle pohraniti informacije od strane svih relevantnih institucija, te naglašava činjenicu da se informacije moraju tražiti pojedinačno od jedne do druge institucije. Ovo očito usporava proces prikupljanja informacija i istraživanja, a što se smatra popratnim efektom razdvajanja analitike i IKT sektora. Ipak, proizvedene informacije pružaju podatke o broju policijskih prijava o dotičnom određenom krivičnom djelu, broju odraslih i maloljetnih prestupnika, količini zaplijenjenih narkotika, efektima organiziranog, multi-nacionalnog krijumčarenja opojnih droga u Bosnu i Hercegovinu, kao i proizvodnji u zemlji. Informacija sadrži neke podatke iz tužilaštava i sudova o presudama koje su izrečene osobama optuženim za krivična djela vezana za opojne droge. Ističe se, naprimjer, da „većina presuda podrazumijeva kazne od godinu dana zatvora. Sankcije za posjedovanje variraju od kazni od jedne godine zatvora, dok dileri nikad ne dobivaju uslovne kazne.“⁷⁷ Ipak se smatra da su kazne „blage“ i daju „snažan motiv dilerima da nastave sa “radom““.⁷⁸ Informacija također naglašava podatke iz ministarstava zdravlja o posljedicama zloupotrebe droga, profilima korisnika, i daje preporuke za reaktivne i preventivne mjere agencija za provođenje zakona, medicinskih, obrazovnih i socijalnih institucije, evaluaciju rada ustanova za liječenje ovisnika, te uspostavljanje novih i specijaliziranih institucija. Primjer ove informacije koju je proizveo Sektor za analitiku predstavlja jednu vrstu istraživanja koje treba provoditi, premda detaljnije, za sve sigurnosne prijetnje u Bosni i Hercegovini, te koje se treba koristiti za izradu sveobuhvatnih programa suzbijanja kriminaliteta. Bosna i Hercegovina još uvijek nema sveobuhvatni program prevencije kriminaliteta, kao što ima većina evropskih zemalja.⁷⁹ Može se smatrati da je ova činjenica rezultat nedostatka sveobuhvatnih istraživanja o kriminalitetu.

⁷⁷ Ministarstvo sigurnosti. (2007). *Informacija o nedozvoljenoj proizvodnji opojnih droga i distribuciji u Bosni i Hercegovini u periodu 2005., 2006. i prvih šest mjeseci 2007. godine*. Nije objavljeno, str. 11.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Vidi web stranicu Evropske mreže za suzbijanje kriminaliteta koja daje informacije o programima različitih zemalja za prevenciju kriminaliteta. Preuzeto 20 novembra 2007. sa <http://www.eucpn.org/>.

4. Evropski standardi za istraživanje i suzbijanje kriminaliteta

Pretpostavlja se da bez sveobuhvatnih i pouzdanih kvalitativnih i kvantitativnih informacija o trendovima kriminaliteta, strahu od kriminala, uzrocima i mogućnostima za izvršenje krivičnih djela, efektima reforme u oblasti smanjenja kriminaliteta, vlasti u Bosni i Hercegovini neće moći da stvore realistične i čvrste politike o suzbijanju kriminaliteta sa jedne strane, i sveobuhvatni državni program za suzbijanje kriminaliteta sa druge strane. Ovo počiva na pretpostavci da tri grane vlasti BiH, bez obzira na sadašnje ustavno uređenje, i civilno društvo, treba da se aktivno angažuju u definiranju ovih politika i programa.

4.1. Vijeće Evrope

“Obzirom da mjere za suzbijanje kriminaliteta imaju veću šansu da budu uspješne ukoliko se zasnivaju na iscrpnom poznavanju problema koji se rješavaju, a koje ostvaruje putem istraživanja u relevantnoj oblasti”,⁸⁰ Komitet ministara Vijeća Evrope preporučuje, između ostalog, sljedeće:

I “...da vlade država članica uključe prevenciju kao stalnu komponentu vladinih programa za kontrolu kriminaliteta tako da konkretne obaveze djelovanja budu utvrđene i sredstva osigurana; u ovom kontekstu osigurati da postoje jasno razgraničene odgovornosti u okviru vlade za organizaciju i razvoj suzbijanja kriminaliteta ”

II “... da vlade država članica uspostave, podstiču i podržavaju agencije za suzbijanje kriminaliteta na nacionalnom i/ili regionalnom nivou, sa funkcijama kao što su:

- a. prikupljanje informacije o kriminalitetu i trendovima, o grupama viktimizacije visokog rizika i o eksperimentima na prevenciji i rezultatima tih eksperimenata,;
- b. planiranje i provedba programa prevencije i njihova procjena,
- c. koordiniranje preventivnih aktivnosti policije i drugih agencija za suzbijanje kriminaliteta;
- d. osiguravanje aktivnog učešća javnosti u suzbijanju kriminaliteta putem informiranja javnosti o potrebama i sredstvima djelovanja;
- e. zahtjev masovnim medijima da pruže podršku i saradnju u aktivnostima na suzbijanju kriminaliteta;
- f. pokretanje ili podsticanje istraživanja incidenata određene vrste krivičnih djela i druga pitanja od značaja za suzbijanje kriminaliteta;
- g. saradnja sa faktorima odlučivanja u razradi racionalne i djelotvorne politike o suzbijanju kriminaliteta;
- h. provedba programa obuke u oblasti prevencije...”

III “... da države članice ustanove i, kada je to prikladno, promoviraju programe prevencije koji se odnose na specifične probleme kriminaliteta, sa ciljem smanjenja mogućnosti za izvršenje krivičnih djela i povećanje percepcija rizika počinitelja da mogu biti otkriveni.”⁸¹

Ova preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope je obavezujuća za Bosnu i Hercegovinu kao državu članicu Vijeća Evrope, a još više podcrtava potrebu uspostave mehanizama za istraživanje, evaluaciju i statistiku u svrhu suzbijanje kriminaliteta u BiH. Naime, većina evropskih zemalja, stare i nove članice Evropske unije, su radile na usvajanju sveobuhvatnih državnih programa za suzbijanje kriminaliteta u proteklom periodu. Ovi programi uglavnom predstavljaju međuagencijske napore za uspostavljanje mehanizama za prikupljanje podataka, istraživanje i analizu krivičnih djela, uz uspostavljanje mehanizama za situacionu i socijalnu prevenciju

⁸⁰ Preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope Br. R (87) 19 o organiziranju suzbijanja kriminala.

⁸¹ Ibid.

⁸² Vidi web stranicu Evropske mreže za suzbijanje kriminaliteta koja daje informacije o programima različitih zemalja za prevenciju kriminaliteta. Preuzeto 20 novembra 2007. sa <http://www.eucpn.org/>.

⁸³ ODLUKA VIJEĆA od 28. maja 2001. godine kojom se uspostavlja Evropska mreža za suzbijanje kriminala (2001/427/JHA).

⁸⁴ „2. Svaka država članica će odrediti ne više od tri osobe za kontakt. 3. Ove osobe za kontakt treba da obuhvataju barem jednog predstavnika državnih vlasti koji je nadležan za prevenciju kriminaliteta u različitim aspektima. 4. Istraživači ili akademici koji su specijalizirani za ovu oblast, kao i drugi akteri u prevenciji kriminaliteta, mogu biti određeni kao osobe za kontakta. U svakom slučaju, države članice moraju osigurati da istraživači ili akademici, kao i drugi akteri u prevenciji kriminaliteta, kao što su nevladine organizacije, lokalne vlasti i privatni sektor, budu uključeni preko osoba za kontakt.“ Iz ODLUKA VIJEĆA od 28. maja 2001. godine kojom se uspostavlja Evropska mreža za suzbijanje kriminala (2001/427/JHA). Npr. direktor za koordinaciju švedskog Brå je jedan od ključnih švedskih kontakt osoba za Evropsku mrežu za suzbijanje kriminaliteta, zajedno sa predstavnicima Ministarstva pravde, Odjela kriminalističke policije i profesora kriminologije sa Univerziteta u Štokholmu.

kriminaliteta i prevenciju viktimizacije na različitim nivoima vlasti i djelovanja - od nacionalnog, regionalnog do lokalnog nivoa, zavisno od socijalne i sigurnosne politike.⁸² Opći programi za prevenciju kriminaliteta se ponekad kombiniraju sa posebnim programima za suzbijanje kriminaliteta, naprimjer onih koji se fokusiraju na borbu protiv krivičnih djela vezanih za opojne droge, maloljetničko prestupništvo, nasilje u porodici, urbani kriminalitet, zločine iz mržnje, itd.

4.2. Okvir za suzbijanje kriminaliteta u EU

Evropska mreža za suzbijanje kriminaliteta, koja je ustanovljena Odlukom Vijeća od 28. maja 2001. godine,⁸³ predstavlja mrežu Evropske unije koju sačinjavaju nacionalni predstavnici Mreže i Sekretarijat. Prema članu 3. Odluke, „Mreža će doprinosti razvoju različitih aspekata prevencije kriminaliteta na nivou Unije i pružaće podršku aktivnostima na suzbijanju kriminaliteta na lokalnom i nacionalnom nivou. Iako pokriva sve oblike kriminaliteta, Mreža će posvećivati posebnu pažnju oblastima maloljetničkog prestupništva, urbanog kriminaliteta i onog vezanog za promet opojnim drogama“. Između ostalog, „2. Posebno, Mreža će: (a) pomagati saradnju, kontakte i razmjenu informacija i iskustava između država članica i državnih organizacija, kao i između država članica i Komisije, ostalih sastavnih tijela Vijeća i drugih grupa stručnjaka i mreža koje su specijalizirane u pitanjima suzbijanja kriminaliteta: (b) prikupljati i analizirati informacije o postojećim aktivnostima na prevenciji kriminaliteta, njihovu procjenu i analizu najboljih praksi, i prikupljati i analizirati postojeće podatke o kriminalitetu i njegovom razvoju u državama članicama, a sa ciljem doprinosa razmatranju nacionalnih i evropskih odluka u budućnosti. Mreža će također pomagati Vijeću i državama članicama sa upitnicima o kriminalitetu i njegovom prevenciji; (c) doprinosti identifikaciji i razvoju ključnih oblasti istraživanja, edukacije i procjene u oblasti suzbijanja kriminaliteta“. U praksi, Mreža se sastoji od različitih kontakt osoba koje predstavljaju pojedinačne države članice.⁸⁴ Cilj je razmjena informacija i iskustava u suzbijanju kriminala, ali i kriminološko istraživanje radi koherentnijeg djelovanja u okviru EU na suzbijanju kriminala.

Kako Bosna i Hercegovina nije članica EU, ona nema obavezu da poštuje Odluku Vijeća od maja 2001. godine. Međutim, kao i kada se radi o drugim pitanjima u okviru stuba za Pravosuđe i unutrašnje poslove EU, odluke koje je donijelo Vijeće i prakse država članica EU u provedbi ovih odluka mogu poslužiti kao određeni instrument za razvoj „evropskog standarda“ - tj. seta minimalnih standarda i zabranjenih praksi koje trebaju poštivati sve države koje teže ka članstvu u EU.

5. Načini za rješavanje problema vezanih za nedostatak znanja u izradi politika

Moguće je razmotriti dvije opcije u pokušaju izmjene sadašnje situacije kada se radi o nepostojanju koordiniranih i sveobuhvatnih mehanizama za istraživanje, evaluaciju i statistiku u krivičnom sistemu BiH i drugim segmentima društva. Međutim, ove opcije treba promatrati kroz prizmu vrijednosti koje pretpostavlja demokratska i dobra uprava. U ovom kontekstu, a sa ciljem definiranja vrijednosti u dobro informiranom sistemu kreiranja politika za suzbijanje kriminaliteta, potrebno je razmotriti slijedeće kvalitete i stepen njihove moguće realizacije.

1. dobro informirani sistem kreiranja politika za suzbijanje kriminaliteta treba da bude zasnovan na **znanju**, a gdje znanje predstavlja visok nivo kvantitativnih i kvalitativnih informacija o kriminalitetu, njegovim uzrocima, žrtvama, kao i načinima borbe putem provedbe politika krivičnog sistema. Kriteriji za mjerenje znanja kao principijelnog cilja se oslikavaju u sadržaju i količini prikupljenih informacija, metodologiji prikupljanja podataka i istraživanja, izradom informativnih i kvalitetnih izvještaja i evaluacija, a što je obično uslovljeno kvalifikacijama istraživača, brojem kvalificiranih istraživača, te raspoloživošću podataka.

2. Ipak ova saznanja ne mogu biti u potpunosti korisna ukoliko se ne realiziraju putem **nezavisnih i transparentnih** procedura, i bez neprikladnog uticaja na metodologije prikupljanja saznanja, obrade i prezentacije nalaza. U tom smislu, kriteriji za procjenu nezavisnosti i transparentnosti treba da budu zakonodavno i institucionalno ustrojstvo za prikupljanje i prenos znanja o informacijama u krivičnom sistemu, politikama i praksama, vrijeme objavljivanja saznanja, kao u slučaju Švedskog nacionalnog vijeća za suzbijanje kriminaliteta, (ne)prihvatanje nalaza od strane kreatora politika, kao u slučaju Komisije za zakone Engleske i Velsa (Vidi Aneксе 1 i 2).

3. **Djelotvornost** znanja u procesu izrade politika u krivičnom sistemu je visoko na skali prioriteta. Naime, nezavisno stečeno i obrađeno znanje ne može biti iskorišteno ako se ne koristi propisno i na smislen i svrsishodan način. U ovom kontekstu, kriteriji za procjenu bi predstavljali obim upotrebe raspoloživih saznanja radi informiranog donošenja politika, a on bi se mjerio brojem izvještaja i evaluacija o efektima na izradu politika, tj. putem citiranja izvještaja, referenci na istraživanje, pozivanja na statistike, kao i kroz broj politika koje su izmijenjene zbog raspoloživosti nezavisno stečenih saznanja, kao naprimjer, u slučaju „stope provedbe“ preporuka Komisije za zakone od strane britanske Vlade (Vidi Aneks 2).

Vidljivost i dostupnost se također mogu podvesti pod cilj djelotvornosti, jer nezavisno stečeno znanje koje nije povjerljive prirode po sadržaju i koje predstavlja nalaze zasnovane na raspoloživim javnim podacima treba da bude široko dostupno i drugim grupacijama pored kreatora politike, a što znači istraživačima, medijima, stručnjacima u oblasti krivičnog sistema i drugim stručnjacima, akademskoj zajednici, nevladinim organizacijama i široj javnosti. Kriteriji za mjerenje ovog cilja bi bili broj odštampanih publikacija, broj publikacija postavljenih *on line* i distribuiranih na druge načine svim zainteresiranim čitaocima, broj prodatih publikacija, onih koje su citirane u drugim radovima, dokumentima i medijskim izvještajima. Vidljivost i raspoloživost znanja se također mogu mjeriti anketama o percepciji javnosti o specifičnom pitanju koje se rješava putem uspostavljenog mehanizma krivičnog sistema.

4. **Efikasnost** je također cilj informiranog kreiranja politike u oblasti kriminaliteta, i može se mjeriti poređenjem količine resursa uloženi u proces stjecanja nezavisnog znanja i vođenja istraživanja u svrhu poboljšanja politika, i vrijednosti tog znanja, tj. promjene politika.

Međutim, postoje određena ograničenja u postizanju ova četiri cilja, a to su prevashodno politička izvodljivost i troškovi.

1. **Politička izvodljivost** se može mjeriti putem eventualne potrebe za ustavnim promjenama, promjenom zakonodavstva i institucionalnim promjenama, ali i spremnošću političkih vlasti da podrže uspostavljanje stručnog, međuinstitucionalnog instrumenta za istraživanje, evaluaciju i statistiku. Kao što se vidi iz gore izloženog, ne podržavaju sve vlade ovu vrstu prakse, i to je rizik koji treba imati na umu.

2. **Troškovi** uspostavljanja mehanizama za pružanje relevantnih i kvalitetnih informacija radi suštinskih poboljšanja i promjena politika mogu predstavljati prepreku, a to se može izmjeriti općom raspoloživošću fondova i davanjem prioriteta ovom cilju među državnim troškovima, ali isto tako i nekim spoljnim faktorima, kao što je uticaj međunarodnih monetarnih institucija.

5.1. Uvođenje jedinice za istraživanje u postojeću instituciju - Opcija politike 1

Jedan od načina rješavanja utvrđenog problema bi bio uvođenje i uspostava mehanizama istraživanja u jednoj od gore spomenutih institucija krivičnog sistema u Bosni i Hercegovini. To znači da specijalna jedinica za istraživanje, evaluaciju i statistiku može biti uspostavljena u okviru Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, kao što je urađeno u nekim zemljama, npr. u Velikoj Britaniji. Ovo bi zapravo podrazumijevalo proširenje postojećeg Sektora za analitiku, procjenu i strateške analize, koji već ima određene istraživačke zadatke, premda ne dovoljno obuhvatne. Pošto je Ministarstvo sigurnosti tijelo na državnom nivou koje svojom djelatnošću pokriva cijelu zemlju, ova jedinica bi, kao njegov sastavni dio, bila dobro pozicionirana da traži informacije od drugih institucija krivičnog sistema u zemlji, da prikuplja, čuva i analizira ove informacije, kao i da izvještava o njima.

Kada se radi o prikupljanju znanja u ovom smislu, to zavisi od vrste i količine prikupljenih informacija (zahtijevaće se kvantitativne informacije iz službenih i alternativnih izvora), raspoloživosti podataka iz pojedinačnih institucija krivičnog sistema (npr. kroz centralnu bazu podataka u koju se redovno i izravno pohranjuju informacije policije, tužilaštava, sudova, zatvora), broja kvalificiranih istraživača (u svakom slučaju veći broj od sadašnjih pet u Sektor za analitiku, procjenu i stratešku analizu Ministarstva sigurnosti), kvalifikacija istraživača (istraživači različitih profila, većinom oni koji su kvalificirani za primijenjeno, umjesto akademskog istraživanja smatraju se najboljim izborom od strane Švedskog vijeća za suzbijanje kriminaliteta), pristupa istraživanju (istraživanje u krivičnom sistemu zahtjeva interdisciplinarni pristup, što je jedna od njegovih ključnih odlika) i proizvodnje kvalitetnih i informativnih izvještaja i evaluacija. Sudeći prema sadašnjim kapacitetima Ministarstva sigurnosti, postizanja cilja stjecanja znanja kao jednog od prvih principa informirane izrade politike o suzbijanju kriminaliteta je nemoguće ukoliko ustanovljena jedinica ne bi bila popunjena dovoljnim brojem kvalificiranih stručnjaka različitih profila u oblasti primijenjenog društvenog i drugog istraživanja, i ukoliko se ove jedinice ne bi mogle oslanjati na redovno dostavljanje tačnih podataka iz drugih relevantnih institucija.⁸⁵

85 Aktivnosti su u toku u Bosni i Hercegovini radi uspostavljanja mreže sinkronizovane i digitalne hijerarhije za sigurnosne i pravosudne agencije, tj. infrastrukture za sistem bežične komunikacije kojim se povezuju pojedinačne institucije krivičnog sistema radi razmjene podataka. Smatra se da će se ovaj novi sistem moći koristiti kao i centralna baza Ministarstva unutrašnjih poslova Velike Britanije radi direktnog pohranjivanja informacije od strane različitih agencija u centar.

Međutim, u skladu sa problemom koji je utvrđen u ovom istraživanju, znanja se ne stječu samo istraživanjem, već pomoću i statistike i evaluacije. U tom smislu, pitanje koje se postavlja je da li bi proces istraživanja, statistike i evaluacije bio potpuno nezavisan ukoliko bi se vodio u sektoru Ministarstva sigurnosti. Naime, svakako da istraživačke teme treba da biraju kreatori politike, tj. ministar, koji jeste politička figura, kao što je slučaj sa direktivama o istraživanju u Ministarstvu unutrašnjih poslova Velike Britanije. Vrlo malo drugih istraživanja, koje stručnjaci u oblasti smatraju važnim, bi se moglo provoditi u ovoj jedinici, ako ni zbog čega drugog, onda zbog nedostatka preostalih resursa nakon onih istraživanja koje je naložio ministar. Također je neizvjesno da li bi bilo primjereno da sektor unutar Ministarstva sigurnosti bude nadležan za evaluaciju politika i praksi drugih institucija, npr. prakse uslovnog otpusta, prakse upozoravanja of strane policije, ili kaznene politike, pošto ovakve procjene mora da odobri ministar, i svakako moraju da budu u skladu sa njegovim/njenim političkim gledištima, a čime se ugrožava nezavisnost. Također, ako se istraživanja i konsultacije u svrhu izvođenja pregleda zakonodavstva u krivičnom sistemu smatraju znanjem, to prevazilazi ovlasti jedne jedinice unutar Ministarstva sigurnosti, ili čak cijelog ministarstva, jer bi ovakva aktivnost bila uglavnom u nadležnosti ministarstava pravde.

Ovo isto tako može dovesti do neravnoteže između različitih vrsta istraživanja, kao što je to slučaj u Ministarstvu unutrašnjih poslova Velike Britanije, nakon što je Vlada odlučila da su poželjnija istraživanja statističke prirode i više fokusirana, kratkoročna istraživanja radi donošenja politike, nego dugoročna društvena istraživanja. Tako ograničenja u nezavisnosti mogu uticati na sadržaj istraživanja, metodologiju istraživanja, a ponekad i na prezentaciju nalaza. Naprimjer, potencijalnu opasnost može predstavljati prikupljanje, analize i objavljivanje zvaničnih statistika o kriminalitetu, istraživanje viktimizacije i samoprijavlivanja od strane sektora Ministarstva sigurnosti. Neki od razloga za ovo su gore navedeni, ali su objašnjeni nedostatkom jasnih standarda za prebrojavanje krivičnih djela. Međutim, kada se radi o nezavisnosti istraživanja, poznata kriminološka literatura zadržava rezervu u pogledu tačnosti statističkih podataka koje predstavljaju ministarstva. William J. Chambliss (2007) kaže da „premda ove podatke kriminolozi koriste, njih određuju više politički i administrativni interesi nego briga za tačnošću.”⁸⁶ On daje primjer iz Jedinstvenog izvještaja o kriminalitetu Federalne agencije za istrage (FBI) i Nacionalnog pregleda žrtava kriminaliteta koji izdaje Zavod za statistiku u pravosuđu, koje kontroliraju odjeli Ministarstva pravde SAD-a, gdje se „FBI priklanja trikovima i varkama kako bi predstavio problem kriminaliteta što je moguće opasnijim.”⁸⁷ Naprimjer, kako bi opravdao potrebe za većim sredstvima i brojnijim osobljem, kako navodi autor, FBI čini sve što može da prikaže povećanje stopa kriminaliteta tako što, naprimjer, ne prikazuje razliku između pokušaja izvršenja i izvršenja krivičnih djela, brojeći namjerno i nenamjerno uzrokovane smrti kao „ubistvo”, i tako što obračunava svakog počinitelja i žrtvu kao odvojene incidente, a što znači ako se pet muškaraca potuče sa drugih pet, to bi bilo obračunato kao deset incidenata; ako su tri muškarca uključena u krađu automobila, u izvještaju bi se to vodilo kao tri krađe automobila, itd. Sa druge strane, FBI nastoji da prikaže visoke procenete rasvjetljavanja slučajeva, tako da vozila koja se krađu radi „vožnje iz zabave”, a poslije negdje budu pronađena napuštena, policija vodi u svojoj evidenciji kao riješene slučajeve.⁸⁸

Kada se radi o kvalitativnoj analizi, ako tu analizu obavlja Ministarstvo, a ne spoljni konsultanti ili akademska zajednica, metodologija istraživanja možda neće biti u potpunosti nezavisna, i može se lako pretvoriti u poduhvat kojim „upravljaju” političke ličnosti. Zbog toga je potrebno redovno izvještavanje kreatora politike od strane istraživača tokom istraživanja, putem različitih privremenih izvještaja, kako bi se izbjegla iznenađenja, a što je praksa kakvu

⁸⁶ Chambliss, William J. (2007). The Politics of Crime Statistics. In Sumner, C. (Ed.), *The Blackwell Companion to Criminology* (452-70). Blackwell Publishing, str. 452.

⁸⁷ Chambliss, str. 453.

⁸⁸ Chambliss, str. 453.

susrećemo kod britanskog Ministarstva unutrašnjih poslova. To se odnosi i na odabir onoga što ovo ministarstvo objavljuje, a šta ne - što se može smatrati diskrecionim pravom svakog državnog ministarstva.

Ovo, međutim, utiče na potpunu transparentnost procesa istraživanja i nalaza istraživanja također. Naprimjer, Informacija o sigurnosnoj situaciji u Bosni i Hercegovini, koju redovno izdaje Sektor za analitiku Ministarstva sigurnosti se obično ne objavljuje dok je ne usvoji Vijeće ministara. Da ovo nije usamljen slučaj ilustrira i nedavni medijski izvještaj o zatvorenoj sjednici Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine na kojoj se raspravljalo o redovnoj godišnjoj informaciji o sigurnosnoj situaciji, koju je predstavilo FBiH Ministarstvo unutrašnjih poslova FBiH, Federalno tužilaštvo i Vrhovni sud.⁸⁹

⁸⁹ Šeherćehajić, S. (19. februar 2008.). „Sigurnosna situacija - "službena tajna"?!". *Oslobođenje*, str. 5.

Kada se radi o djelotvornosti, kada bi Sektor za analitiku, procjenu i stratešku analizu Ministarstva sigurnosti angažovao veći broj osoblja u Odsjeku za propise i planiranja, očekivalo bi se da informacije prikupljene i analizirane od strane jedinice za analizu na osnovu istraživanja budu uključene u prijedlog politika i opcije politika. Međutim, neizvjesno je da li bi takvo istraživanje, koje nije široko dostupno, mogli vidjeti praktičari u krivičnom sistemu, akademskoj zajednici, pravosuđu, nevladinim organizacijama, profesionalnim asocijacijama, i medijima u bilo kojoj vrsti procesa konsultacija, procesu podizanja svijesti o određenim pitanjima, pokretanju inicijativa za edukaciju, a što treba da budu glavni ciljevi istraživanja, evaluacije i statistike u jednom krivičnom sistemu. Također, upitno je da li bi druga ministarstva prihvatila ovaj sektor Ministarstva sigurnosti, ili pak drugi sektori istog ministarstva, radi njihovog paralelnog i jednakog statusa, „kao prvog među jednakima“ u smislu sveobuhvatne politike istraživanja za sve institucije, ili možda samo za istraživanje koje je relevantno za direktnu oblast njegove odgovornosti.

Efikasnost u ovom procesu bi zavisila od količine potrebnih resursa, radne etike angažovanih istraživača, i konsekventnih direktnih rezultata. Naime, stručnjak koji radi za Ministarstvo sigurnosti trenutno košta do 3.000 KM mjesečno (uredski troškovi uključeni),⁹⁰ a učestvuje u izradi oko pet izvještaja godišnje. Ovo možemo usporediti sa jednim izvještajem istraživača Komisije za zakone Engleske i Velsa ili Švedskog vijeća za suzbijanje kriminaliteta godišnje i mnogo većim troškovima radi razlike u raspoloživosti fondova i sredstava. Međutim, sveobuhvatnost izvještaja ne može se usporediti ni na koji način, ali ne može ni količina vremena koja je posvećena istraživanju, broj istraživača, kvaliteta ulaznih informacija iz institucija krivičnog sistema, ili stepen vanjske podrške u smislu konsultanata i drugih ugovarača u švedskom i britanskom sistemu. To znači da sa porastom resursa, broja osoblja, i shodno tome raspoloživog vremena, Sektor za analitiku Ministarstva sigurnosti može postići efikasnost koju zahtijeva ispravno upravljanje javnim troškovima.

Politička izvodljivost u ovoj opciji možda neće biti problem, osim ako sadašnje vlasti ne pokažu nedostatak podrške proširenju sadašnjih kapaciteta i dužnosti Sektora za analitiku, kao znak ili nedostatka svijesti ili jednostavno nevoljkosti. Potencijalni politički problem međuentitetske koordinacije i dijeljenja informacija, čini se, ne predstavlja veliki rizik, kao što je potvrdilo osoblje sa kojim je obavljen razgovor u spomenutom sektoru i tekuća uspješna saradnja sa entitetskim institucijama.

Proširenje sektora bi podrazumijevalo određene troškove, koji ne bi predstavljali ključnu prepreku, pošto je Ministarstvo već planiralo dodatna radna mjesta koja nisu popunjena u Odsjeku za propise i planiranje Sektora za analitiku, ali ova radna mjesta nisu popunjena zbog

⁹⁰ Ured za reviziju BiH. (2007). Revizorski izvještaj za Ministarstvo sigurnosti BiH za 2006. godinu. Preuzeto 22. februara 2008. sa http://www.revizija.gov.ba/bs/audit-rep/doc06/IZV_SIG_bos.pdf.

neodobrenih budžeta do sada. Ovo, međutim, ne znači da ovi zahtjevi neće biti odobreni i sredstva osigurana u budžetu u narednom periodu. Ipak, potencijalni problem može biti uvjeravanje Vlade u potrebu za promjenom unutrašnje organizacije sektora u smislu obuhvaćanja novih funkcija i dužnosti.

5.2. Uspostavljanje odvojene i nezavisne istraživačke institucije - Opcija politike 2

Druga opcija za rješavanje problema nedostatka kvalitativne i kvantitativne analize trendova i praksi u krivičnom sektoru u Bosni i Hercegovini bi bila ona koja slijedi švedski primjer - tj. **uspostavljanje zasebne institucije koja bi se bavila istraživanjem u krivičnoj oblasti, procjenom i statistikom**. Ipak, takvu ustanovu bi morala da osnuje Vlada u skladu sa Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave BiH.⁹¹ Nova istraživačka institucija bi imala status "samostalne upravne organizacije" u skladu sa članom 17. Zakona, i bila bi slična, u smislu statusa, Agenciji za statistiku BiH.⁹² Nova institucija bi bila pod Vijećem ministara, u upravnom i hijerarhijskom smislu, i trebala bi biti uspostavljena posebnim zakonom.⁹³

Ovo tijelo bi imalo jurisdikciju širom države i zakonske ovlasti da traži informacije od entitetskih i kantonalnih institucija (prema analogiji u odnosu na Agenciju za statistiku), što je jedan važan uslov radi pristupa informacijama i općem obuhvatu u pristupu istraživanju i preporukama za kreiranje politika, jer ovo tijelo ne bi bilo ograničeno samo na jednu posebnu oblast, zbog interdisciplinarnosti prirode istraživanja u krivičnoj oblasti. Institucijama koje su slične ovoj rukovode direktori, koji se imenuju i smjenjuju u skladu sa Zakonom o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine. One se finansiraju iz budžeta državnih institucija, i/ili nezavisnih izvora.⁹⁴ Ovaj model institucije za istraživanje, evaluaciju i statistiku u krivičnoj oblasti, uzimajući u obzir glavne vrijednosti jednog takvog resursa, zadovoljava osnovne kriterije koji su identificirani kroz istraživanje za ovaj prijedlog politike - znanje, nezavisnost, djelotvornost i efikasnost.

Treba početi sa znanjem pošto se od ove institucije očekuje da vodi istraživanje, prikuplja statističke podatke i vrši evaluaciju, a nakon čega se stiče znanje. Kao autonomna institucija, ona se nalazi u mnogo boljem položaju nego bilo koja organizaciona jedinica bilo kojeg ministarstva da sebi obezbjedi pristup širokom spektru izvora informacija (pošto bi to bila jedna sveobuhvatna institucija koja bi obuhvaćala zone odgovornosti broja državnih ministarstava i institucija krivičnog sistema), da angažuje specijalizirano osoblje, više različitog osoblja nego bilo koje drugo ministarstvo (koje obično ima stroga pravila o strukturi osoblja), kao što su kriminolozi, sociolozi, generalisti, pravnici, statističari, psiholozi, da ima fleksibilnost da kratkoročno angažuje konsultante iz konsultantskih firmi i akademske zajednice i na taj način stiče šira saznanja o primijenjenom istraživanju općenito, metodologijama kriminološkog i drugog društvenog istraživanja, ali isto tako i o specifičnim temama iz krivične oblasti. U svakom slučaju, zasebna institucija za istraživanje u krivičnom sektoru omogućila bi sticanje interdisciplinarnog znanja, tj. znanja koje bi bilo prikupljeno iz različitih institucija u lancu krivičnog sistema i obrađeno na način da odgovara širem spektru korisnika. Na primjer, švedski Brå nema za cilj da angažira akademike, već istraživače iz različitih oblasti koji ne moraju nužno da imaju akademske ambicije, već su više zainteresirani za primijenjeno istraživanje. Samo se na ovaj način može osigurati relevantno znanje. Naime, za razliku od univerziteta, gdje je moguće provoditi sva moguća istraživanja, zavisno od proizvoljnog interesa profesora i studenata, koja čak i ne moraju biti prioriteta u sadašnjim okolnostima u društvu, primijenjeno istraživanje u krivičnoj oblasti se bavi gorućim potrebama zajednice i kreatora politike. Međutim, ovo ne znači da akademska zajednica ne može biti uključena u primijenjeno istraživanje, ukoliko neke institucije zatraže njene usluge sa prilagođenim opisom poslova.

⁹¹ Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave BiH (Službeni glasnik BiH br. 5/03).

⁹² Uspostavljena Odlukom Visokog predstavnika kojom se proglašava Zakon o statistici BiH 21. oktobra 2002. godine. Preuzeto 3. aprila 2008. godine sa http://www.ohr.int/decisions/econdec/default.asp?content_id=28432.

⁹³ Član 17. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave BiH.

⁹⁴ Samostalne upravne organizacije će se finansirati iz državnog budžeta i nezavisnih izvora, prema članu 5. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave BiH.

Nezavisnost istraživanja ovakve institucije bi bila garantirana zakonom, kao što je to slučaj sa Agencijom za statistiku BiH. To bi značilo da ta institucija služi Vladi, kao kreatoru politike, da bi pružila istraživanja zasnovana na činjenicama u svrhu izrade dobrih politika u krivičnoj oblasti. Štaviše, rukovodilac institucije bi bio izabran/a kroz procedure zapošljavanja u državnoj službi, ne političkom procedurom; institucija bi imala pravo na dio budžeta iz nezavisnih izvora, ne samo državnog budžeta, a nezavisnost znanja bi bila zagantovana zakonskim odredbama sličnim onima iz Zakona o statistici BiH: "Prilikom realizacije Programa, osoblje Agencije i entitetskih zavoda neće tražiti ili primati uputstva od vlasti, drugih državnih tijela, političkih stranaka ili drugih interesnih skupina, posebice prilikom selekcije izvora podataka, statističkih metoda i procedura, u svezi s sadržajem, formom i vremenom distribucije, i u svezi sa zaštitom povjerljivosti statističkih podataka."⁹⁵ Ovo znači da bi odabir tema bio prepušten samoj instituciji, kao što je slučaj sa Komisijom za zakone Engleske i Velsa i djelomično sa Švedskim vijećem za suzbijanje kriminaliteta, pošto bi to bilo dobro obaviješteno, stručno tijelo o pitanjima iz krivične oblasti, i ono bi trebalo da ima savjetodavnu funkciju u odnosu na Vladu o tome koja su pitanja najaktuelnija i koje politike i prakse treba istražiti. Bilo bi idealno ako bi se uspostavio partnerski odnos između nove institucije i Vlade i njenih relevantnih ministarstava sličan onome koji postoji u Švedskoj, a to bi bio odnos konsultacija u procesu definiranja istraživačkih programa. To je praksa koju koristi i Komisija za zakone, koja obavlja široke konsultacije sa interesnim grupama kako bi definirala najurgentnije potrebe za istraživanjem prije podnošenja prijedloga ministru pravde i Ministarskom komitetu. To još uvijek ne znači da Komisija za zakone ne bi ispunila hitne zahtjeve Vlade, premda ne mora to da učini nakon završetka definiranja programa. Pošto istraživače u švedskom Brå finansira Vlada, onda Vlada u konsultacijama sa Brå odlučuje o istraživačkim temama za određeni period i doznačava sredstva iz budžeta, dok preostale doznake iz državnog budžeta mogu da se koriste za vlastita istraživanja Brå. Nema razloga zašto bh. institucija za istraživanje ne bi funkcionirala na istoj osnovi, ili čak da je finansiraju druge javne institucije ili nevladine institucije za obavljanje istraživanja ili evaluacije za njihove potrebe.

⁹⁵ Član 20. Zakona o statistici BiH.

Jedan važan aspekt nezavisnosti, pored odabira tema, se odnosi na metodologiju istraživanja i transparentnost. Nova institucija, i stručnjaci koji u njoj rade, imali bi slobodu da odaberu metodologiju istraživanja, a Vladi ne bi bilo dozvoljeno da se miješa u taj segment, za razliku od opcije politike br. 1, ili nalaza istraživanja. Cenzura od strane Vlade bi na ovaj način bila manje moguća.

Kada se radi o evaluaciji, nezavisna institucija bi bila u boljem položaju da vrši evaluaciju institucija i praksi, i predlaže načine za poboljšanje. Isto se može reći i za reviziju zakona, slijedeći primjer Komisije za zakone. Što se tiče statistike, kao što se može vidjeti iz gore pomenutog primjera, bilo bi mnogo pouzdanije i adekvatnije kada bi nezavisna institucija bila nadležna za zvaničnu statistiku, anketiranje žrtvi, ili čak za studije samoprijavlivanja koje bi bile kontroverzne ako bi ih provodila policija, ili druge institucije krivičnog sistema, ali ne u toj mjeri ako bi ih provodilo nezavisno ekspertno tijelo. Ovo ekspertno tijelo, u svakom slučaju, bi bilo u dobroj poziciji da uspostavlja standarde za statističku evidenciju, i za uspostavu načina komunikacije sa postojećim kapacitetima, da prikuplja i obrađuje ove informacije. Kako bi se statistike ticale samo krivične oblasti, bilo bi korisno izvršiti specijalizaciju za ove statistike u ustanovi koja se bavi samo istraživanjem u krivičnoj oblasti, slijedeći model razvrstavanja statistike u Švedskoj. Također, nezavisna institucija bi bila u boljoj poziciji da se odupire pritiscima zbog promjene političkih i sigurnosnih okolnosti tako što bi se insistiralo na ravnoteži između društvenog kriminološkog istraživanja i statističkih informacija, i općenito radilo na zaštiti interesa krivičnog sistema među drugim društvenim interesima.

Kada se radi o djelotvornosti, nezavisno istraživanje može se koristiti od strane više institucija krivičnog sistema u različite svrhe i od strane više interesnih grupa. Jedna nezavisna institucija može osigurati veću pouzdanost i vidljivost svojih istraživanja, a što znači da se istraživanje može koristiti kao instrument za unapređenje politika i praksi u krivičnom sistemu, edukaciju praktičara, podizanje svijesti javnosti o radu institucija krivičnog sistema i shodno tome poboljšanju percepcije javnosti o radu ovih institucija i zahvaljujući tome većoj podršci, ali i za inovacije i razvoj. Razvoj politike u Bosni i Hercegovini bi trebao da predstavlja donošenje državnog programa za suzbijanje kriminaliteta i osnivanje lokalnih jedinica za suzbijanje kriminala, koji trenutno ne postoje. Program bi bio zasnovan na kvantitativnom i kvalitativnom istraživanju. Drugi rezultati bi mogli biti evaluacija kaznene politike i drugih efekata na suzbijanje kriminala, kao i istraživanja o uzrocima kriminaliteta, počiniteljima i žrtvama, ili načinima na koje se tužilaštvo i policija bore protiv kriminala. Korištenje postojećih kapaciteta za istraživanje bi doprinijelo djelotvornosti, a nezavisna ekspertna institucija bi imala više mogućnosti i otvorenosti da saraduje sa različitim Vladinim odjelima, parlamentima, profesionalnim udruženjima, nevladinim organizacijama, medijima radi boljeg uvida u pravosudnu i sigurnosnu situaciju u Bosni i Hercegovini.

Efikasnost nove institucije bi se mjerila na isti način kao i efikasnost jedinica u Ministarstvu, osim što bi se zasigurno provodila složenija istraživanja, a sama organizacija bi morala da bude veća od jedinica u Ministarstvu. Zapošljavala bi najmanje 20 istraživača,⁹⁶ objavljivala najmanje 20 publikacija godišnje, ali bi se specijalizirala samo u primijenjenim istraživanjima u krivičnoj oblasti, sa svim kvantitativnim informacijama, te razvijenim sistemom informacionih tehnologija, ukoliko bi se reproducirao švedski model (u mjeri u kojoj je to moguće u BiH). Ukoliko ovi resursi ne bi bili osigurani, kao i u slučaju jedinice Ministarstva, efikasnost bi svakako opala.

Politička izvodljivost bi mogla predstavljati prepreku u provedbi ove opcije politike. Uspostava jedne potpuno nove institucije koja provodi „samo“ istraživanja možda nije prioritet sadašnje ili neke buduće vlasti. Kao što je već rečeno, ovo ne bi bilo iznenađenje sudeći po primjerima vladinih politika u razvijenim zemljama. Naprimjer, „Michael Howard je pažljivo ocjenjivao istraživanja tokom svog mandata kao ministra unutrašnjih poslova (1993-97), a njegov mlađi ministar (David Maclean) je otišao tako daleko da je zatražio zatvaranje istraživačkog odjela Ministarstva unutrašnjih poslova“,⁹⁷ za razliku od Laburističke Vlade koja se doznala u budžet iznos od 250 miliona funti za Program smanjenja kriminaliteta u periodu 1999-2002. godine. Od tog iznosa, 25 miliona funti je doznačeno za istraživanje.⁹⁸ U bh. okolnostima, gdje se minimalno ulaže u istraživanja, uspostavljanje institucije za istraživanje u krivičnoj oblasti mogu pratiti određene poteškoće.

Troškovi uspostavljanja nove institucije bi također predstavljali prepreku zagovaranju takve nove politike. Uspostavljanje nove institucije ove vrste ne bi koštalo više dva miliona KM godišnje,⁹⁹ što ne predstavlja iznos koji se ne bi mogao osigurati ukoliko bi Vlada ovo pitanje proglasila jednim od svojih prioriteta.

⁹⁶ Ukupan broj zaposlenih u Agenciji za statistiku BiH iznosi 39, ali nisu svi zaposleni profesionalno osoblje. Ured za reviziju BiH. (2007). Revizorski izvještaj za Agenciju za statistiku BiH za 2006. godinu. Preuzeto 22. februara sa http://www.revizija.gov.ba/bs/audit-rep/doc06/lzvjestaj_AS_2006_bos.pdf. Švedski Brå zapošljava ukupno oko 90 ljudi.

⁹⁷ Noaks and Wincup, str. 25.

⁹⁸ Noaks and Wincup, str. 24.

⁹⁹ Budžet Ministarstva sigurnosti za 2006. godinu je bio 5,35 miliona KM sa 105 zaposlenih. (Ured za reviziju BiH. (2007). *Revizorski izvještaj za Ministarstvo sigurnosti BiH za 2006. godinu*. Preuzeto 22. februara 2008. sa http://www.revizija.gov.ba/bs/audit-rep/doc06/lzv_sig_bos.pdf), dok je budžet Agencije za statistiku BiH za 2006. godinu je iznosio 1,6 miliona KM sa 39 zaposlenih (Ured za reviziju BiH. (2007). *Revizorski izvještaj za Agenciju za statistiku BiH za 2006. godinu*. Preuzeto 22. februara sa http://www.revizija.gov.ba/bs/audit-rep/doc06/lzvjestaj_AS_2006_bos.pdf).

6. Zaključci i preporuke

Nedostatak određivanja istraživanja kao prioriteta u bilo kojoj oblasti, uključujući krivični sistem, od strane vlasti u BiH je dovela do toga da ne postoje stalni, koordinirani i sveobuhvatni mehanizmi u krivičnoj oblasti. Ovo je rezultiralo situacijom u kojoj su podijeljeni kapaciteti za istraživanje i statistiku raštrkani i izolirani u različitim institucijama krivičnog sistema, a što je u suprotnosti sa dobrim praksama zajedničkog pristupa u krivičnom sistemu.

Nepotpuno i nepouzdanu prikupljanje informacija u smislu kvantiteta i sadržaja u različitim segmentima lanca krivičnog sistema ne uspijeva da osigura sveobuhvatnu sliku obima i trendova kriminaliteta, sa vrlo malo informacija o počiniteljima i žrtvama, a što otežava sveobuhvatno istraživanje o uzrocima kriminaliteta u svrhu prevencije. Premda se neke informacije prikupljaju i analiziraju u Ministarstvu sigurnosti Bosne i Hercegovine, te nekim drugim pravosudnim, sigurnosnim i statističkim institucijama, prikupljene informacije se rijetko detaljno analiziraju zbog nedostatka kapaciteta, ili pak interesa. Nedostatak analize vodi do toga da se ne izrađuju preporuke zasnovane na činjenicama, i odluke o politici se često donose na osnovu urgentne reakcije, umjesto korištenja prednosti predviđanja koje sadržajno istraživanje može da ponudi.

Iz ovih razloga, primjeri iz dvije razvijene zemlje su istraženi, i prikazuju dva različita pristupa uspostavljanju mehanizama za istraživanje, statistiku i evaluaciju. Predložene opcije politika su izrađene na osnovu kombinacije oba modela, s tim što druga opcija politike preuzima najbolje iz britanskog i švedskog modela. U zaključku, prednosti nezavisnih istraživačkih institucija u Švedskoj i Velikoj Britaniji su prevladale, pokazujući jasne i konkretne prednosti takvih modela.

Stoga se predlažu slijedeće preporuke politike u istraživanju u krivičnom sistemu Bosne i Hercegovine:

- Stalni, sveobuhvatni i koordinirani mehanizam za istraživanje u krivičnom sistemu treba ustanoviti u svrhu informiranog rada na suzbijanju kriminaliteta kao jednom od glavnih ciljeva svakog krivičnog sistema, a što također predstavlja obavezu koju nameće Vijeće Evrope i evropski standard - to potvrđuje primjer spomenute preporuke, ali isto tako i Mreža EU za suzbijanje kriminaliteta.
- Nezavisno ekspertsko tijelo za istraživanje u krivičnom sistemu treba da bude ustanovljeno kao samostalna upravna organizacija pod Vijećem ministara i sa direktorom/direktoricom koji/a je izabran/a i imenovan/a u skladu sa Zakonom o državnoj službi BiH. Ovom tijelu treba zakonom biti zagarantovana operativna i profesionalna nezavisnost, a ono bi trebalo zapošljavati profesionalne istraživače pravne, kriminološke, sociološke, psihološke akademske naobrazbe. Trebao bi biti usvojen poseban zakon kojim bi se uspostavilo ovo tijelo.
- Ovo tijelo treba da vodi primijenjeno interdisciplinarno istraživanje sa ciljem kvantitativnih (zvaničnih i alternativnih) i kvalitativnih pregleda i procjena praktičnih aspekata krivičnog sistema usmjerenih ka poboljšanju putem preporuka o politikama i izmjenama politika, edukacije i razvoja, povećanja povjerenja javnosti i podrške putem širenja informacija unutar profesionalne zajednice i šire javnosti.
- Institucija treba da bude podijeljena u slijedeće odjele: 1 Istraživanje (kvalitativni primjeri istraživanja navedeni u studijama slučaja Švedske i Velike Britanije i kroz dokument), 2. Statistika (koja obuhvata statistiku zasnovanu na jasnim pravilima brojanja od strane

policije, tužilaštava, sudova i zatvora, ispitivanje viktimizacije, studije samoprijavlivanja, ili druge izvore, kao što su prijemi u bolnice, informacije mrtvozornika, itd.), 3. Evaluacija (za evaluaciju rada, politika i praksi institucija krivičnog sistema), 4. Revizija zakona (odjel nadležan za nadzor i istraživanje o provedbi zakona i predlaganje izmjena zasnovanih na činjenicama), 5. Komunikacija (vođenje anketa o percepciji, izrada informativnog materijala, distribucija nalaza istraživanja u svrhu podizanja svijesti javnosti o krivičnom sistemu, i većeg povjerenja javnosti i podrške za institucije, kao i komunikacija sa medijima).

- Nova institucija bi trebala biti pod nadzorom „naučnog vijeća“, koje bi se sastajalo dva puta godišnje, pregledalo rad istraživačke ustanove, davalo upute za izradu programa rada, saradivalo sa partnerskim institucijama, davalo preporuke o sredstvima koja su potrebna za rad institucije.
- Odnos između ekspertnog tijela i drugih institucija u sistemu krivičnog pravosuđa bi bio reguliran putem posebnog zakona o ovoj instituciji, i zakonima o pojedinačnim institucijama krivičnog sistema u svrhu definiranja razmjene informacija i definiranja odgovornosti. Pojedinačne institucije krivičnog sistema, policija, tužilaštva, sudovi, zatvori bi trebali upućivati podatke u one institucije koje će ih predstavljati, na osnovu jasnih pravila brojanja i evidentiranja, a te institucije bi trebale redovno prosljeđivati informacije, putem efikasnog sistema IT novoj instituciji za istraživanje u krivičnoj oblasti.
- Odluke o odabiru tema za istraživanje treba da se donose u procesu konsultacija između ekspertne institucije kao savjetodavnog tijela, Naučnog vijeća i relevantnih Vladinih ministarstava i institucija krivičnog sistema, uz konačno odobrenje Ministarskog odbora za novu instituciju, koji bi sačinjavali predstavnici relevantnih ministarstava i institucija krivičnog sistema. U budžetu institucije treba da ostane sredstava za *ex officio* istraživanja ukoliko se ukaže potreba, dok se treba omogućiti instituciji da pruža usluge i drugim partnerima iz sopstvenih ili njihovih nezavisnih izvora finansiranja. Ne treba da bude miješanja u izbor metodologije i nalaza istraživanja, a što također treba da bude regulirano zakonom.
- Svi konačni izvještaji o istraživanju, evaluaciji, reviziji zakonodavstva ili statistici treba da budu redovno objavljeni na *web* stranici institucije, kao i štampani u formi publikacija. Izvještaji i opcije politika treba da budu dostavljeni kreatorima politika, institucijama krivičnog sistema i praktičarima, policiji i centrima za edukaciji sudija i tužilaca, parlamentarnim istraživačkim službama, profesionalnim udruženjima i zainteresiranim NVO-ima.

ANEKS 1 Tematska studija

Švedsko državno vijeće za suzbijanje kriminala (Brottsförebyggande rådet Brå)¹⁰⁰

¹⁰⁰ Informacije o ovoj instituciji su prikupljene tokom studijske posjete Švedskom nacionalnom vijeću za suzbijanje kriminaliteta i kroz razgovore sa šefovima odjela i drugim zaposlenicima.

Ovo tijelo je osnovano 1974. godine kao dio inicijative Vlade da se ustanovi odbor predstavnika vladinih institucija i onih za provedbu zakona, pravosuđa, kako bi udružili snage i radili na prevenciji kriminaliteta u Švedskoj. U vrijeme osnivanja, odbor je imao 10 članova i bio mu je povjeren međuinstitucionalni dijalog radi identificiranja trendova kriminaliteta i pronalaska rješenja u suzbijanju kriminaliteta. Međutim, tokom godina, Brå je izrastao u veliku instituciju koja trenutno zapošljava 90 ljudi, većinu na puno radno vrijeme, a neke i za kratkoročni angažman. Švedska vlada je tokom godina dala dodatne zadatke i dužnosti ovom Vijeću i počela da ga koristi kao izvor znanja i specifičnih informacija vezanih za kriminalitet, a u svrhu dobro informiranog kreiranja politika i donošenja odluka. Ovo je specijalizirana autonomna institucija, koja može poslužiti kao model za razmatranje u uspostavljanju mehanizama za istraživanje, evaluaciju i statistike krivičnog sistema u Bosni i Hercegovini.

Brå je institucija koju je osnovala Vlada, a koja je nadležna za istraživanje u oblasti kriminaliteta, evaluacije, statistike i prevenciju kriminaliteta. Ovu instituciju finansira Vlada i daje joj specifične zadatke, ali je ista potpuno nezavisna u istraživanju. Državni zvaničnici se nikada ne miješaju u metodologije istraživanja i nalaze ovog tijela. Brå je prevashodno ekspertno tijelo koje čine stručnjaci - kriminolozi, a usluge ovog tijela mogu koristiti i druge institucije, a ne samo Vlada. Naprimjer, zatvorska služba ili policija mogu zatražiti izvještaje od Brå. Ne tako rijetko i neke nevladine organizacije zatraže to isto. U tom smislu, Brå može biti, a često i jeste, najrelevantniji izvor informacija za sve aktere u krivičnoj oblasti u Švedskoj.

Brå je ustanovljena državnim aktom, a što predstavlja propis sličan zakonu. Ovo predstavlja jednu, više generalnu instrukciju za rad Brå i njegovog odnosa sa Ministarstvom pravde i Vladom. Godišnji radni planovi za Vijeće se određuju prema godišnjim Uputama za upravljanje, koje dolaze iz Ministarstva pravde, u kojima se navode u osnovnim crtama redovni i specifični zadaci koje Vlada povjerava Vijeću. Na osnovu ovih uputa, budžet Vijeća koji finansira Vlada se definira jednom godišnje.

Organizacioni odjel u švedskom Ministarstvu pravde koji je nadležan za Brå je Odjel politiku suzbijanja kriminala. Ovaj odjel ima potpunu odgovornost za pitanja politike suzbijanja kriminaliteta i bavi se pitanjima vezanim za zatvore i službe uslovnih kazni, prevenciju kriminaliteta i žrtvama zločina. Odjel je također odgovoran za budžetska i operativna pitanja koja se odnose na Državno vijeće za suzbijanje kriminaliteta, pored drugih institucija. Šef ovog odjela u Ministarstvu pravde je državni službenik. Rukovodeći službenici Brå redovno kontaktiraju Odjel politiku suzbijanja kriminala u Ministarstvu pravde i ovaj odnos se tumači kao dvosmjerna komunikacija i dijalog uz uzajamnu korist. O godišnjim prioritetima raspravlja uprava Vijeća i Ministarstvo pravde svake godine za narednu godinu. Često se dešava da Ministarstvo samo uspostavlja prioritete i zadatke, ali isto tako često uzima se u obzir i savjet Brå, kao ekspertne agencije, i pretvara u prioritet u istraživanju, evaluaciji i drugim aktivnostima.

Nedavna promjena vlade u Švedskoj nije pogodila Brå, usprkos činjenici da je Vlada desnog centra uglavnom skeptična prema ekspertnim tijelima, i vjeruju da istraživanja treba da vode univerziteti. Ovo je zapravo dovelo do zatvaranja nekoliko agencija, ali Brå je sačuvan.

Ustanovom Brå upravlja generalni direktor. Rad Vijeća nadgleda Naučno vijeće i Nadzorni odbor. Vijeće se sastoji od šest univerzitetskih profesora, od kojih se povremeno traži da naprave pregled i daju komentare o istraživačkim izvještajima i nalazima (ali obično u kasnijoj fazi

istraživanja). Nadzorni odbor je osnovan u novom obliku 2007. godine. Danas broji do deset članova iz različitih institucija krivičnog sistema i univerziteta. Prethodno, ovaj Odbor se sastojao od članova švedskog parlamenta. Sam Parlament rijetko zahtijeva izvještaje od Brå, ali ovi izvještaji su dostupni i strukturama na vlasti i opoziciji za potrebe donošenja odluka. Izvještaji i informacije Brå se razmatraju i konsultiraju u procesu izrade zakona, najčešće u fazi izrade nacrt, ali isto tako i u procesu konsultacija.

Odjeli u Brå

1. Odjel za istraživanje i razvoj

Odjel sačinjava 10-12 istraživača od koji su većina doktori nauka ili visoko kvalificirani istraživači. Neki od njih se angažuju povremeno. Od onih koji imaju status vanjskih saradnika se obično traži da obave preglede izvještaja istraživanja i daju svoje komentare na početku ili u kasnijim fazama istraživanja. Spoljni saradnici koji obavljaju ovakve preglede su često univerzitetski profesori ili članovi Naučnog vijeća Brå.

Odjel radi na istraživanjima koja zatraži Vlada i druga tijela, ali isto tako obavlja istraživanja na vlastitu inicijativu. Otprilike pola od ukupnog broja istraživanja se obavlja na zahtjev Vlade. Naprimjer, rad koji je u toku za period 2007. - 2008. godina koji je zatražila Vlada u godišnjim Upravnim uputama, uključuje istraživanje o nasilju protiv osoba sa invaliditetom, diskriminaciji u krivičnim procesima, prevenciji nasilja na javnim mjestima, diskriminaciji u sudskim procesima. Neka istraživanja mogu naručiti druge institucije koje to i plaćaju, npr. policija, nevladine organizacije koje se bave bivšim zatvorenicima u post-penalnom okruženju, dok neka istraživanja može inicirati i sam Brå. Kada se radi o drugom spomenutom slučaju, Brå ne mora tražiti dozvolu od Vlade, ali su mu potrebna sredstva, te uvijek preračunava raspoloživost fondova za takvo istraživanje. Ova vrsta istraživanja se najčešće inicira kao rezultat nekog prethodnog istraživanja, kada se pojave određena pitanja, ili ona koja su posebno problematična ili zanimljiva.

Usprkos činjenici da većinu istraživanja naručuje Vlada, ona se ne miješa u slobodu istraživanja, izbor metodologije ili nalaze istraživanja, zaključke i preporuke. Čak se često dešava da se izvještaji o istraživanju dostavljaju Vladi i medijima u isto vrijeme. Ponekad se dešava da mediji budu obaviješteni i ranije, ukoliko postoji potreba za posebnom podrškom medija za neko određeno pitanje. Međutim, gotovo uvijek se Vlada izvještava o napretku u istraživanju i priprema za osnovne nalaze.

Metodologija koja se primjenjuje u istraživanju zavisi od Odjela za istraživanje i razvoj Brå. Obično je godinu dana prosječan rok za istraživanje o nekom specifičnom pitanju, a broj istraživača zavisi od obima i stepena istraživanja. Istraživački planovi se izrađuju na početku svakog projekta, uz mehanizme kontrole, upravljanja i evaluacije. Ovi planovi određuju broj istraživača, metodologiju istraživanja, vremenski okvir, kontrolne mehanizme, itd. Izvještaji nikad ne smiju da kasne, zato je dobro planiranje od ključne važnosti. Broj istraživača varira od projekta do projekta. Npr., tri istraživača rade na Anketi žrtava krivičnih djela u Švedskoj [ispitivanje viktimizacije, op. prev.], dok se jedan dio obavlja van institucije, npr. telefonske ankete. Istraživanje se uglavnom oslanja na kvantitativne i kvalitativne podatke. Kvalitativni podaci se pribavljaju iz odjela za zvanične statistike o kriminalitetu koje vodi Brå, a ponekad i kroz ankete telefonom i druge metode anketiranja. Kvalitativno istraživanje se obavlja putem istraživanja u uredu, terenskog rada, strukturiranih razgovora i fokusnih grupa. Evaluacija istraživanja se obavlja interno i eksterno od strane stručnjaka Brå ili vanjskih istraživača. Izvještaji o istraživanju se pišu

jednostavnim jezikom i objavljuju u lako čitljivim publikacijama malog formata. Cilj je da takve publikacije budu dostupne i razumljive za predstavnike Vlade, Parlamenta, institucija krivičnog sistema, mreža za suzbijanje kriminaliteta, nevladine organizacije, medije i širu javnost.

Istraživanje se uglavnom koristi za političke debate o nekim pitanjima. To može uslijediti nakon inicijative Vlade da podstakne određene promjene, ili jednostavno nakon što Brå inicira istraživanje. Npr. izvještaj o dječjoj pornografiji je nedavno pokrenuo značajnu debatu i mediji su često kontaktirali Brå za komentar o ovom pitanju.

2. Odjel za evaluaciju

Kao što je slučaj sa Odjelom za istraživanje i razvoj, Odjel za evaluaciju također radi na tri različite inicijative. Većinu poslova naručuje Vlada - kada se od ovog odjela Brå traži da ocjeni određenu politiku, zakonodavstvo i institucionalne promjene koje je uvela Vlada, npr. projekte vezane za narkotike u okviru popravnog tretmana (inicijative Vlade u kazneno-popravnim institucijama) i procjenu novih propisa kod uslovnog otpusta iz zatvora koji su uvedeni kao dio novog zakonodavstva. Tokom posljednjih par godina, Odjel za evaluaciju je započeo direktnu saradnju sa drugim institucijama i agencijama. Npr. policija je nedavno zatražila procjenu njihovog rada i finansirala izradu evaluacije u vezi sa policijskim upitima vezanim za mlade prestupnike. Odjel za evaluacije je također i sam inicirao određene evaluacije, slijedeći nalaze iz izvještaja o istraživanju koje je zahtijevala Vlada. Npr. Brå je inicirao procjenu rada socijalnih organa vlasti nadležnih za maloljetne prestupnike. Još jedan zanimljiv primjer je evaluacija nevladine organizacije KRIS (Povratak kriminalaca u društvo), koju su inicirali Brå i ova nevladina organizacija.

Slijedeće institucije su bile predmetom evaluacije ili su zatražile evaluaciju od Brå:

- Izvršena je evaluacija policije radi procedura i praksi koje su vezane za naloge za ograničenje pristupa zbog nasilja u porodici
- Tužilaštvo je evaluirano u oblasti kriterija na osnovu kojih izdaje naloge o ograničenju pristupa
- Rad sudova je evaluiran u oblasti koje su vezane za služenje kazne u zajednici, odnosno rada za opće dobro na slobodi, nakon uvođenja novog Vladinog zakona
- Evaluacija zatvora i službe uslovnog otpusta su predstavljali značajan dio poslova Odjela za evaluaciju u proteklom periodu. Evaluacija se odnosila na korištenje i efikasnost elektronskog monitoringa zatvorenika nakon Vladinih reformi i zahtjeva za evaluaciju. Ovaj posebni izvještaj je doveo do širenja prakse elektronskog monitoringa iz jednog regiona na cijelu zemlju.
- Evaluacija rada socijalnih organa vlasti se odnosila na maloljetničke prestupnike i žrtve.
- Neke nevladine organizacije su također bili predmetom evaluacije.

U procesu evaluacije, slijedeći segmenti se vrednuju:

- Provedba zakona
- Zadovoljstvo aktera i korisnika radom institucija
- Efekti i ciljevi institucija
- Komparativna analiza kroz vrijeme radi utvrđivanja poboljšanja i pogoršanja

Procjena može imati slijedeće efekte:

- Zakonodavnu promjenu
- Promjenu i poboljšanje praksi (npr. poboljšanje nakon evaluacije koja se odnosi na ovisnike o drogama u zatvoru, uvođenje evaluacije i samoevaluacije u zatvorima)

- Širenje dobrih praksi (npr. elektronskog monitoringa, Vlada širi područje primjene)
- Edukaciju (npr. dokumenti Brå se koriste u edukaciji sudija, tužilaca, policije; nakon jednog izvještaja Brå, šef policije ga je distribuirao u 21 policijsku organizaciju u zemlji sa zadatkom da odgovore na zahtjev za promjene).

Odjel za evaluaciju ima deset članova osoblja, četiri istraživača i šefa odjela, te administrativno osoblje. Istraživači mogu biti različitog akademskog profila, npr. kriminolozi, psiholozi, sociolozi, politolozi. Također je vrlo korisno ako neki članovi osoblja imaju višestruke kvalifikacije, npr. u oblasti prava i psihologije, što im omogućava dublje razumijevanje određenih pitanja. U odabiru osoblja, Odjel za evaluaciju nije toliko opredijeljen prema akademskim postignućima kandidata, koliko prema onim kandidatima koji su sposobni da spajaju teoriju i praksu, te da provode primijenjena istraživanja. Vanjski istraživači se uglavnom ne smatraju najboljim izborom pri angažiranju osoblja, pošto može biti veoma teško kontrolirati metode i napredak u njihovom radu. Bliski odnos između rukovodioca i osoblja se pokazao mnogo korisnijim.

Jedan do dva istraživača rade na pojedinačnim projektima. Vrijeme za evaluaciju je mnogo kraće nego na univerzitetima, što je čini mnogo efikasnijom. Evaluacije se vrše u bliskoj saradnji sa institucijama koje se evaluiraju i sa interesnim grupama tim institucijama. Brå mora da stekne ugled kod ovih institucija kako bi uspostavio kredibilitet. Sve evaluacije se vrše na osnovu detaljnog planiranja, a u svrhu kontrole i procjene. To obuhvata pitanja za provjeru, kao npr. „da li ste dobili odgovore na sva postavljena pitanja“. Za neke projekte je potrebna godina do godina i po, dok za neke treba i do tri godine. U svakom slučaju, niti jedan izvještaj ne smije da kasni. Odjel za evaluaciju ima slobodan izbor kada se radi o metodologiji, ali se etička pravila moraju poštovati. Plan evaluacije se također mora jasno prenijeti instituciji koja je predmetom evaluacije.

Vanjski saradnici komentiraju evaluacije, kao i institucije koje se evaluiraju. Sve evaluacije mora odobriti generalni direktor Brå prije nego što se one prosljede dalje. Izvještaji se direktno šalju Ministarstvu pravde, ukoliko je Vlada zatražila izvještaj. Ponekada, mini seminari se održavaju sa osobljem Ministarstva kako bi se objasnila evaluacija. Isto to se radi i sa drugim institucijama koje se evaluiraju. Nalazi i rezultati evaluacije se objašnjavaju i obrazlažu na tim seminarima. Javnost se informira putem saopštenja za štampu i objavljivanjem informacija na web stranici Brå.

Kao konkretnija ilustracija djelovanja Odjela za evaluaciju Brå, slijedećih osam projekata je planirano za 2008. godinu:

- Postupanje policije sa djecom mlađom od 15 godina koja su počinila krivična djela i studija ponavljanja djela
- Uloga socijalnih radnika u slučajevima maloljetničkog prestupništva
- Fizički napadi između osoba koje se ne poznaju
- Prevencija kriminala na ulicama
- Procjena novih propisa u zatvorskom sistemu u vezi sa uslovnim otpustom
- Procjena organizacije za žrtve kriminaliteta
- Izvještaj o ovisnicima od droge u zatvorima.

3. Odjel za statistiku

Ovaj odjel Brå je uspostavljen 1994. godine nakon velike reforme statističkog sistema u Švedskoj, kada su različiti segmenti zvanične statistike raspoređeni u različite specijalizirane agencije. Na taj način, statistike kriminaliteta su prenesene na Brå i ova institucija je od tada odgovorna za zvaničnu statistiku kriminaliteta u Švedskoj.

Odjel za statistiku je usmjerio svoj rad na slijedeće tri teme tokom proteklog perioda - anketa o samoprijavlivanju, anketa o kriminalitetu u Švedskoj [ispitivanje viktimizacije, op.prev.] i zvanična statistika o kriminalitetu u Švedskoj. Prve dvije ankete se ne smatraju zvaničnim statistikama.

Ankete samoprijavlivanja su usmjerene na mlade ljude u dobi od 15 godina od kojih se traži da odgovore na pitanja o eventualnom učešću u krađama i nasilju. Ova studija ima za cilj da procjeni maloljetničko prestupništvo, ali isto tako i da procjeni izloženost kriminalu i životne stilove visokog rizika. Od 1995. godine provodi se svake dvije godine.

Švedska anketa o kriminalu je prvi put provedena 2006. godine i ponavljat će se svake naredne godine. Prikupljanje podataka se obavlja putem telefonskih intervjuova od strane Švedske statistike oko 20.000 pojedinaca u dobi od 16 do 79 godina, nasumice izabranih, kojima se postavljaju posebna pitanja. Ova pitanja imaju za cilj da utvrde koliki je stepen izloženosti kriminalu švedske populacije (krađe, napadi, seksualni prestupi, pljačke, uznemiravanja, provale, krađa vozila, krađa bicikla, prevara), strah od kriminala i kakvo je povjerenje javnosti u krivični sistem.

Zvanična švedska statistika o kriminalitetu predstavlja sveobuhvatan i razrađen zadatak, ali i rezultat. Statistika kriminaliteta u Švedskoj se sastoji od izvještaja o kriminalu, rasvjetljenih krivičnih djela, osoba osumnjičenih za kriminal, osoba čija je krivična odgovornost utvrđena, informacija iz kaznenopopratnih domova, statistika o povratnicima, informacija o djelima vezanim za narkotike, i statistika o zločinima iz mržnje (nisu zvanični podaci). Ovi podaci se prikupljaju iz godine u godinu sa dosljednošću u temama iz razloga godišnjih poređenja. Međutim, ovakav sistem nije bez problema, posebno kada se radi o pojedinačnim djelima u slijedu od prijavljivanja krivičnog djela do osuđenog počinitelja.

Prikupljanje podataka obavlja nekoliko agencija. Policijske/carinske vlasti, tužilaštva, sudovi i sistem kaznenopopratnih ustanova, zapravo cjelokupni lanac pravde, dostavljaju informacije o svakom pojedinačnom predmetu Odjelu za statistiku Brå, zavisno od ovlasti i oblasti odgovornosti. Shodno tome, agencije za provedbu zakona prosljeđuju informacije o evidentiranim djelima, rasvjetljenim djelima i osumnjičenim osobama, dok slične informacije dostavljaju i tužilaštva. Sudovi prosljeđuju informacije o osobama koje su proglašene krivim za krivična djela i ponavljanje djela, dok kazneno popratne ustanove dostavljaju informacije o osobama koje služe zatvorske kazne. Važno je napomenuti da svaka od pravosudnih i sigurnosnih institucija prikuplja svoje statističke podatke na propisan način i dostavljaju gotove informacije Brå. Ove informacije se prosljeđuju do centralnih pravosudnih i sigurnosnih institucija, naprimjer, Nacionalnog policijskog odbora, Ureda glavnog tužioca i Nacionalne sudske administracije (ove institucije prikupljaju informacije iz individualnih organizacija na nižim nivoima) i u različitim vremenskim intervalima. Statistički podaci se provjeravaju u instituciji Brå, a potom objavljuju.

Statistike o evidentiranim prestupima se objavljuju svakih 10 dana na početku novog mjeseca i uključuju sve prestupe definirane krivičnim zakonom i zakonom o saobraćajnim prekršajima. Ovi podaci se predstavljaju po svim regionima u Švedskoj na nacionalnom nivou. Svaki prestup se evidentira, čak i ono što ne čini krivično djelo. Svako krivično djelo je predstavljeno četveroznamenastom šifrom koja sadrži i pravosudnu informaciju (član zakona) i kriminološku informaciju (objekat, postupak, lokacija, itd.). Kada se radi o osobama koje su osuđene za krivična djela, ponekad postoji problem proširene kazne za stjecaj krivičnih djela, kada se samo izvještava o glavnim krivičnim djelima. U nekim slučajevima, sudovi nemaju statističkih podataka o muškim i ženskim počiniteljima.

Preliminarne statistike se mjesečno objavljuju na internetu, ali samo za evidentirane prestupe. Postoje polugodišnje preliminarnе statistike o evidentiranju krivičnih djela, koje se objavljuju na internetu i u izvještaju, dok se godišnje statistike smatraju konačnim. Ovi podaci obuhvaćaju evidentirane prestupe, rasvjetljene prestupe, osumnjičene osobe, osobe koje su proglašene krivim za krivična djela, statistike o ponovljenim prestupima, a objavljuju se u izvještaju i na internetu. *Web* stranica statistike o kriminalu sadrži statističke tabele koje se mogu koristiti za analizu i prognoze. Postoji čak i set instrumenata za izradu prognoza. *Web* stranica također sadrži i članke i „školu statistike“ za pomoć pri tumačenju statističkih podataka. *Brå* objavljuje publikacije o statistici kriminaliteta također, statistiku o narkoticima, mladim i kriminalu, Švedski pregled kriminaliteta. Većina ovih izvještaja su nastali na zahtjev švedske Vlade kao posebna područja interesa.

Statističke informacije koristi pravosudni sistem, škole i univerziteti radi istraživanja, kao i mediji i javnost. Statističke podatke koriste u značajnoj mjeri i drugi odjeli *Brå*. Međutim, vrlo poučan primjer korištenja statistike je vladina politika o zločinu iz mržnje. Naime, i prije nego što je *Brå* preuzela zvaničnu statistiku o kriminalitetu, švedska Vlada je uvela strožije odredbe o kažnjavanju zločina iz mržnje u krivični zakon 1994. godine zbog statističkih podataka koji su sugerirali porast ovih krivičnih djela. Od tada su Vlada i pravosudni sistem stavili visoko na listu prioriteta borbu protiv ovog krivičnog djela. Međutim, pošto policija ne evidentira posebno ovu vrstu krivičnog djela, oko 30.000 policijskih izvještaja je odabrano 2006. godine i pregledano - rezultat je bio da je oko 10 procenata djela predstavljalo zločine iz mržnje. Na osnovu ove statistike, broj zaključaka se mogao izvesti o zločinima iz mržnje. Naprimjer zaključeno je da se zločin iz mržnje ne dešava na posebno određenim mjestima, ali se jednako može desiti u domu žrtve ili vani. Također je zaključeno da se takva djela češće dešavaju na radnom mjestu ili u školi, nego u baru ili noćnom klubu. Najčešće se dešava da žrtva ne poznaje počinioca, u svakom trećem slučaju počinitelj je poznati susjed, radni kolega, prijatelj iz škole, ili poznat iz viđenja. Također nije uobičajeno da su počinitelj i žrtva u bliskim odnosima. Zaključeno je da su 78 procenata počinitelja muškarci, stariji sa islamofobičnim motivima (dob 33 godine) i mlađi sa anti-semitskim motivima (dob 22 godine).¹⁰¹ Ova vrsta informacija se može koristiti za analizu pozadine zločina i politike za borbu protiv ove vrste zločina.

4. Odjel za suzbijanje kriminaliteta u lokalnim zajednicama

Pored toga što se radi o primarno istraživačkoj instituciji, Švedsko vijeće za suzbijanje kriminaliteta je nedavno naglasilo prioritet u radu na prevenciji kriminaliteta, što pretpostavlja ulogu Vijeća u podsticanju rada na prevenciji kriminaliteta u lokalnim sredinama putem saradnje sa drugim organima vlasti, uključujući praktične metode za prevenciju kriminala u lokalnim sredinama zasnovane na istraživanju i iskustvu iz drugih zemalja, osiguravajući da potreba za specijalističkom obukom lokalnih vijeća za suzbijanje kriminala bude zadovoljena, kao i nadzor i procjena broja lokalnih projekata na prevenciji kriminaliteta putem „povećane interaktivnosti između istraživanja i prakse“ i „sistematične izgradnje znanja“.¹⁰² Uloga ovog odjela Vijeća u odnosu na lokalna vijeća¹⁰³ se uglavnom odnosi na izgradnju kapaciteta. Naime, istraživanje Vijeća se koristi za izradu lokalnih programa prevencije i kao podrška projektima koji mobiliziraju jedan broj različitih aktera za prevenciju kriminala i grade bazu saznanja o različitim preventivnim metodama. Vijeće finansira lokalne projekte sa glavnim ciljem da se unapređuje znanje o tome šta funkcioniра, a šta ne u prevenciji i borbi protiv kriminala i rješavanju problema vezanih za kriminal.¹⁰⁴ U namjeri da pomogne lokalnim vijećima u njihovom radu, Vijeće objavljuje priručnike najbolje prakse zasnovane na informacijama dobivenim iz švedskih općina. To uključuje, npr. priručnike o procjeni problema lokalnog kriminaliteta i raspoloživim resursima, lokalnoj saradnji

¹⁰¹ Nacionalno vijeće za suzbijanje kriminala. (nije datirano). PPT o Švedskim statistikama kriminaliteta. Nije objavljeno.

¹⁰² Ministry of Justice of Sweden. (1997). *Our Collective Responsibility. A National Programme for Crime Prevention*. (BRA-report 1997:1), str. 58.

¹⁰³ Lokalna vijeća za suzbijanje kriminala se sastoje od predstavnika lokalnih vlasti, policije, škola, centara za socijalni rad, biznisa i drugih organizacije koje se žele uključiti u lokalne inicijative suzbijanja kriminala. National Council for Crime Prevention of Sweden. (2005). *Community Involvement in Crime Prevention. A National Report from Sweden*. Ministry of Justice of Sweden, str. 49.

¹⁰⁴ National Council for Crime Prevention of Sweden. (2005). *Community Involvement in Crime Prevention. A National Report from Sweden*. Ministry of Justice of Sweden, str. 7.

između institucija krivičnog sistema i drugih institucija u prevenciji povrata u kriminal kod najvrđokornijih prestupnika, konceptu nadzora u susjedstvu, prognozama kriminaliteta, smanjenju nasilja prema ženama, saobraćajnim prestupima, grafitima, i pregledu međunarodnih projekata za suzbijanje kriminala, itd.¹⁰⁵

¹⁰⁵ National Council for Crime Prevention of Sweden. (2005). *Community Involvement in Crime Prevention. A National Report from Sweden. Ministry of Justice of Sweden*, str. 9- 11.

ANEKS 2 Tematska studija

Britanske institucije za istraživanje, evaluaciju i statistiku u krivičnoj oblasti¹⁰⁶

Primjer istraživanja, evaluacije i statistike u krivičnom sistemu u Engleskoj i Velsu se značajno razlikuje od mehanizama istraživanja, evaluacije i statistike u Švedskoj. Svrha ovog primjera je da ukaže na to kako se različiti modeli istraživanja u krivičnoj oblasti mogu koristiti kao opcije politika različitih vlada, te kako mogu pomoći kreatorima politike u Bosni i Hercegovini da usvoje model koji bi se najbolje uklapao u lokalni kontekst i okolnosti.

Za razliku od Švedskog nacionalnog vijeća za suzbijanje kriminaliteta, koje predstavlja jedinstvenu instituciju nadležnu za niz kriminološko-istraživačkih zadataka, Engleska i Vels imaju barem četiri istraživačka mehanizma u krivičnoj oblasti. Oni su podijeljeni na one kojima upravlja Ministarstvo unutrašnjih poslova, koje se bavi „samim krivičnim djelima“, i Ministarstvo pravde, koje se bavi „počiniteljima“.

Istraživanje, razvoj i statistika u Ministarstvu pravde

Ministarstvo pravde je velika institucija sa 13 odjela i brojem jedinica unutar svakog odjela. Odjel za istraživanje, razvoj i statistiku se nekad nalazio u Ministarstvu unutrašnjih poslova i pokrivao je oblast odgovornosti oba ministarstva. Ovo je nedavno promijenjeno podjelom na dvije institucije. U tom smislu, Istraživanje, razvoj i statistika Ministarstva pravde sada radi samo na pitanjima koja se odnose na institucije pravosuđa u krivičnoj oblasti u okviru svoje nadležnosti, naime Sudske službe Njenog Veličanstva, Zatvorske službe Njenog Veličanstva, te Nacionalne službe za pitanja počinitelja. Istraživanje koje provodi Ministarstvo, ili njegovi pojedini dijelovi, obuhvata statističko istraživanje i kvalitativno istraživanje. Ova istraživanja su dopunjena procesom javnih konsultacija o predloženim promjenama politika kao rezultata istraživanja, te publikacija novih politika ili promjena u politikama.

Naprimjer, ovaj ured objavljuje detaljne mjesečne statistike o zatvorskoj populaciji i projekciji zatvorske populacije (koju izrađuje Nacionalna statistika u saradnji sa Odjelom za istraživanje, razvoj i statistiku), a podaci se uzimaju iz zatvorskog kompjuterskog sistema. Na ovaj način se dobiva jasna slika o trenutnoj situaciji, te se omogućavaju prognoze u svrhu planiranja. Konkretnije, mjesečni statistički izvještaji sadrže informacije o pritvorenim osobama grupiranim prema prestupima sa polugodišnjom komparacijom, (ne uključuje prekršaje sa novčanim kaznama), broj odraslih osoba u zatvorima, podjelu prema spolu, broju osoba u maloljetničkim zatvorima i populaciji mladih, broju zatvorenika koji nemaju krivičnu dimenziju, ukupnu žensku i mušku populaciju u zatvorima prema zasebnim zatvorskim ustanovama.

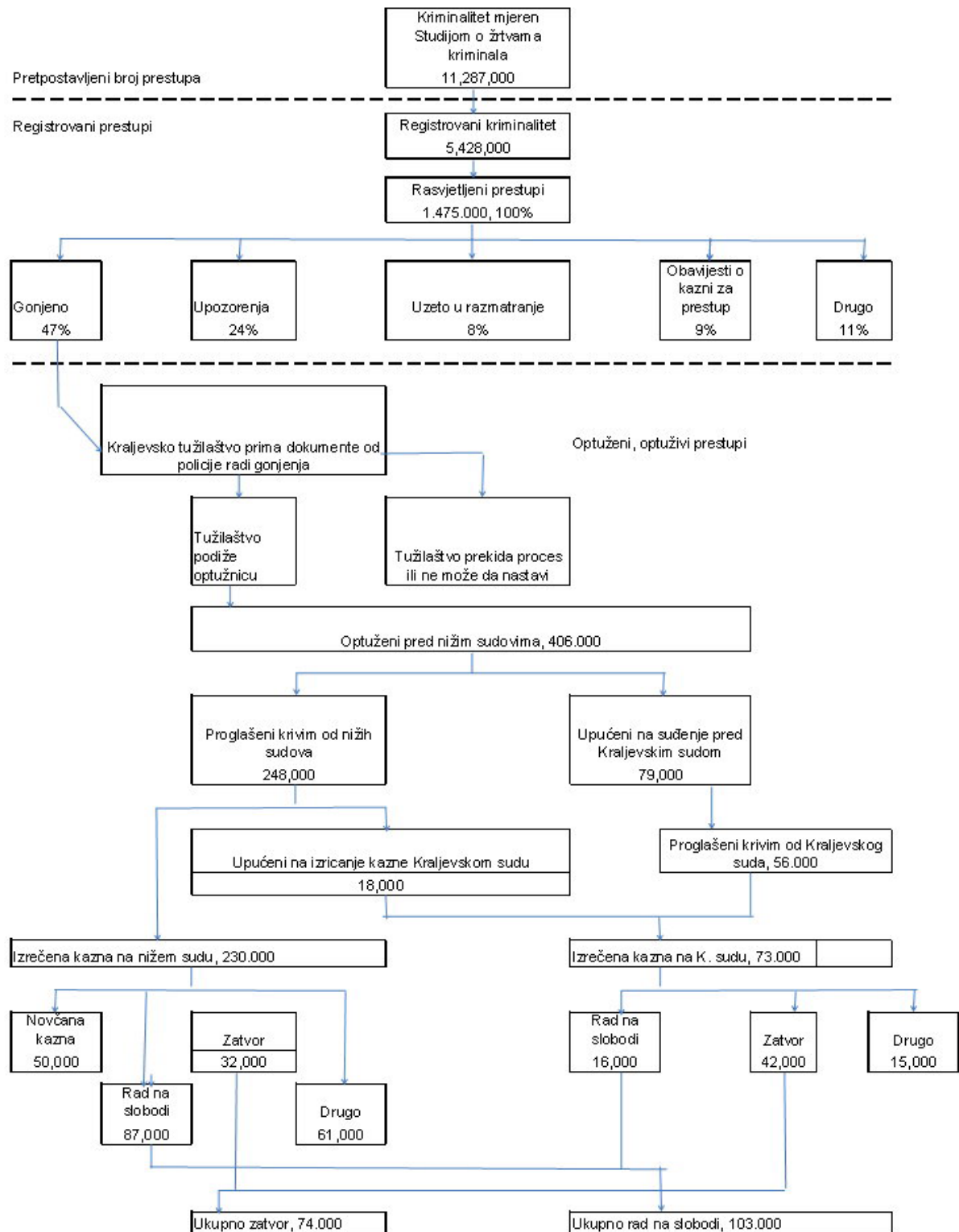
Ministarstvo pravde također objavljuje sudske statistike o kriminalitetu, a što se uspoređuje sa statistikama o evidentiranim krivičnim djelima Ministarstva unutrašnjih poslova i Britanskom anketom o kriminalu koju provodi Ministarstvo unutrašnjih poslova. Rezultati ove vrlo detaljne analize broja i kategorizacije počinitelja po vrsti prestupa, fazama u krivičnom postupku, i konačnoj kazni se mogu vidjeti na dijagramu, uz poređenje pretpostavljenih prestupa, evidentiranih prestupa, i osoba koje su osuđene za krivična djela (vidi Dijagram 1.1). Ostali izvještaji predstavljaju više informacija o praksi izricanja presuda sudova, čak i „Lokalne varijacije u izricanju presuda u Engleskoj i Velsu“,¹⁰⁷ što je jedan primjer koji je direktno primjenljiv u kontekstu BiH, a što se odnosi na nedostatak usklađenosti sudske prakse. Pored ovih sveobuhvatnih statističkih izvještaja, Ministarstvo pravde također objavljuje posebne tematske kriminološke izvještaje, npr. istraživanje o Ženama i krivičnom sistemu, Rasi i krivičnom sistemu, itd.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Informacije o ovom modelu su prikupljene tokom studijske posjete Ministarstvu unutrašnjih poslova, Komisiji za zakone i Uredu za reformu krivičnog sistema Velike Britanije.

¹⁰⁷ Ministry of Justice. (2007). Local Variations in Sentencing in England and Wales. Preuzeto 16. februara 2008. godine sa <http://www.justice.gov.uk/docs/local-variation-sentencing-1207.pdf>.

¹⁰⁸ Vidi web stranicu Ministarstva pravde na <http://www.justice.gov.uk/publications/statistics.htm>, preuzeto 22. februara 2008.

Dijagram 1
Tokovi kroz krivičnopravni sistem,
Engleska i Vels, 2006¹⁰⁹

¹⁰⁹ Ministry of Justice. (2007.) Criminal Statistics 2006, England and Wales. (National Statistics, November 2007), str. 5. Preuzeto 22. februara 2008. godine sa <http://www.justice.gov.uk/docs/crim-stats-2006-tag.pdf>.

Pored kvantitativnog istraživanja, osoblje Ministarstva pravde i ugovarači provode kvalitativne analize također. To je istraživanje o kvaliteti određenih politika i praksi, i njihova evaluacija. Naprimjer, najnoviji izvještaji se bave djelotvornošću Lokalnih odbora krivičnog sistema, istražujući karakteristike visokog nivoa uspješnosti nekih lokalnih odbora radi identifikacije dobrih praksi i širenja takvih praksi među ostalim lokalnim odborima. Neki od nedavnih istraživačkih projekata su fokusirani na obim i vrijednost *pro bono* rada pravnika. Poseban dio istraživanja je posvećen evaluaciji rada institucija i organizacija, npr. evaluacija koja je obavljena u oktobru 2007. godine u Centru za pravdu Zajednice Sjevernog Liverpula, kao „jedinstvenog mjesta za rješavanje pitanja kriminala kroz primjenu pristupa rješavanja problema sa prestupnicima i pružanja usluga preventive i podrške za širu zajednicu.“ Ova procjena obuhvata istraživanja sa prestupnicima, žrtvama i svjedocima, i drugim grupama kako bi se ocijenili rezultati.¹¹⁰

Svi istraživački projekti koji su identificirani kao prioriteti od strane kreatora politike i stručnjaka u Ministarstvu pravde se obično ugovaraju sa podugovaračima, konsultantskim preduzećima, organizacijama za istraživanje politika, univerzitetima i akademskom zajednicom, što je suprotno od Švedskog nacionalnog vijeća za suzbijanje kriminaliteta. Ova istraživanja se koriste za izradu politika u okviru različitih odjela Ministarstva pravde. Naprimjer, istraživanje vezano za zatvore je rezultiralo Ažuriranom zatvorskom politikom u kojoj se naglašavaju prioriteti izgradnje novih zatvorskih objekata; prevencija ponavljanja krivičnih djela; rad, zapošljavanje i obuka zatvorenika; kontrola nad ponudom narkotika u zatvorima; uvođenje alternative zatvoru; i poboljšanje zdravlja onih koje se nalaze u krivičnom sistemu, a sve to kroz niz konkretnih mjera.¹¹¹

Istraživanje, razvoj i statistika Ministarstva unutrašnjih poslova

Drugi dio Istraživanja, razvoja i statistike u krivičnom sistemu krivičnog Engleske i Velsa je smješten u Ministarstvu unutrašnjih poslova, konkretnije u Direkciji za istraživanja, razvoj i statistiku. Ova direkcija „pruža informacije koje mogu pomoći ministrima i kreatorima politike da donose odluke zasnovane na činjenicama, a što također pomaže policiji, službi za uslovni otpust, sudovima i službenicima imigracije da obavljaju svoj posao što je moguće efikasnije“. ¹¹² Ova direkcija također radi na različitim statistikama, koje objavljuje Ministarstvo unutrašnjih poslova, dok također naručuje i sama izvodi i druga istraživanja. Ukratko, istraživanje ima za cilj da odgovori na pitanja o tome: šta podstiče zločin, kako policija treba rješavati pitanja kriminala, kakav je kvalitet i efikasnost postojećih politika, kolika je njihova ekonomska održivost, i kakva je opća slika, odnosno koji su postojeći trendovi kriminaliteta?

Direkcija za istraživanje, razvoj i statistiku Ministarstva unutrašnjih poslova je podijeljena na pet jedinica: Policijska statistika, Anketa o kriminalu, Krivična djela vezana za konzumaciju alkohola i droga, Organizirani kriminal, borba protiv terorizma, i Regionalne jedinice za istraživanje. Iz razgovora sa predstavnicima ovih jedinica postaje jasno da kreatori politike biraju teme kvalitativnog istraživanja, uglavnom u skladu sa Sporazumima o javnoj službi,¹¹³ te Strategiji Ministarstva unutrašnjih poslova za 2008. - 2011. godinu „Djelujmo zajedno da zaštitimo javnost“, a istraživanja su povjerena Direkciji. Istraživanje često predstavlja evaluaciju tek uvedenih praksi. Jedan od tekućih zadataka u ovom smislu je evaluacija djelotvornosti pilot projekta za postupanje sa osobama koje su počinile krivično djelo u pijanom stanju, zbog alkoholizma, ili zloupotrebe drugih supstanci. Ovo istraživanje se vrši primjenom različitih metoda, prema onima sa kojima je obavljen razgovor, a što obuhvata provjeru stopa ponavljanja prestupa, poređenje između prestupnika koji su prošli kroz proces, i onih koji to nisu, intervju, fokus grupe, itd. Neki od istraživačkih projekata koje je vodio ovaj odjel obuhvaćaju situacione izvještaje,¹¹⁴ kao što je Nedoželjena trgovina opojnim drogama u Velikoj Britaniji, Sezonska krivična djela; izvještaji o

¹¹⁰ Ministry of Justice. (2007). Evaluation of the North Liverpool Community Justice Centre. (Ministry of Justice Research Series 12/07), p. i. Preuzeto 22. februara 2008. godine sa <http://www.justice.gov.uk/docs/liverpool-full-report.pdf>.

¹¹¹ Ministry of Justice. (2008). Prison Policy Update - Briefing Paper. (MOJ 04/08). Preuzeto 22. februara 2008. godine sa <http://www.justice.gov.uk/publications/prison-policy-update.htm>.

¹¹² Web stranica Direkcije za istraživanje, razvoj i statistiku Ministarstva unutrašnjih poslova <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/>, preuzeto 30. novembra 2007. godine.

¹¹³ Ključni prioriteti koje Vlada želi da ostvari tokom određenog perioda u identificiranim sektorima.

¹¹⁴ On-line publikacije Istraživanja, razvoja i statistike. Preuzeto 19. februara 2008. godine sa <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/onlinepubs1.html>.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Flanagan, Sir R. (2008). *The review of policing. The final report.* (ISBN 978-1-84726-577-7), str. 1.

¹¹⁷ On-line RDS publications. Retrieved on February 19, 2008 from On-line publikacije Istraživanja, razvoja i statistike. Preuzeto 19. februara 2008. godine sa <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/onlinepubs1.html>.

evaluaciji praksi i programa, kao što je Istraga i otkrivanje evidentiranih krivičnih djela silovanja u praksi osam lokalnih policijskih organizacija, ili Procjena efekata Programa za posebne profile počinitelja i druge prioritetne počinitelje,¹¹⁵ jer je ranije istraživanje ukazalo da je jedan mali broj počinitelja odgovoran za nesrazmjerno veliki broj krivičnih djela; procjena institucija,¹¹⁶ npr. Policijski pregled za 2007. godinu koji naglašava za ministra unutrašnjih poslova „važnost smanjenja nepotrebne birokracije u policijskom radu i uključivanje policijskog rada u susjedstvu“; istraživanje o ekonomskim, socijalnim i emotivnim troškovima zločina; i tzv. izvještaji o razvoju i praksi,¹¹⁷ koji koriste istraživanje da bi izvukli poruku za praktičnu provedbu i operativni rad, npr. Praktične lekcije o uključivanju zajednice u rješavanje problema kriminala i nereda, Rješavanje nasilja u porodici: Uloga profesionalnih stručnjaka u zdravstvu, ili Pristupi smanjenju krivičnih djela u saobraćaju zasnovani na obavještajnim podacima. Većina istraživanja se naručuje od akademika, univerziteta ili konsultanata, a samo mali broj istraživanja se radi u samoj instituciji. Međutim, sva istraživanja se ne objavljuju, pošto izvještaji uvijek ne zadovoljavaju visoke standarde kvalitete. Ipak, većina tih izvještaja se koristi za preporuke o politici, sa rezervom da svi neće biti prihvaćeni od strane kreatora politike. Istraživanje je nezavisno, i nije uvijek takvo da zadovoljava želje kreatora politike. Ovo prirodno ponekad dovodi do određenih neslaganja između istraživača i kreatora politike. Međutim, privremeni izvještaji se predstavljaju redovno kako bi se izbjegla nepotrebna iznenađenja.

Drugi dio istraživanja Ministarstva unutrašnjih poslova je usmjeren na kvantitativno istraživanje i ankete - zvanične statistike o kriminalu o evidentiranim krivičnim djelima i Britanska anketa o kriminalu [ispitivanje viktimizacije, op.prev.]. Obje ankete se objavljuju zajedno (izrađuju ih različite jedinice), usprkos činjenici da nemaju istu poruku. Međutim, prema predstavnicima Ankete o kriminalu sa kojima je obavljen razgovor, dva pomenuta izvještaja postaju sve sličnija u rezultatima pošto Nacionalni standardi za evidentiranje krivičnih djela postaju sve više usmjereni na žrtve, a što je primarna karakteristika Britanske ankete o kriminalu, dok su stope prijavljivanja krivičnih djela također porasle.

Statistika policije predstavlja veliki dio rada Istraživanja, razvoja i statistike Ministarstva unutrašnjih poslova. Ovo nije uvijek bio slučaj, pošto je ranije socijalno istraživanje zauzimalo zajednički istraživački prostor za statistikom o kriminalu, prema navodima predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova sa kojima su obavljani razgovori, ali je Laburistička vlada promijenila težište u svom drugom mandatu i okrenula se brznoj reakciji zasnovanoj na direktivama kreatora politike, a gdje nije preostalo mnogo prostora za nezavisan odabir tema i detaljnija i dugoročna istraživanja.

Policijski statistički podaci se prikupljaju mjesečno u 370 lokalnih policijskih područja o evidentiranim krivičnim djelima, ali ova praksa će uskoro prestati pošto Ministarstvo unutrašnjih poslova uvodi centralnu bazu u koje će se direktno slijevati sve policijske informacije. Informacije koje se objavljuju u Statističkom biltenu Ministarstva unutrašnjih poslova o kriminalu uključuju: razmjere kriminaliteta, trendove u kriminalu, stepen i trendove zloupotrebe opojnih droga i za to vezane prestupe, trendove u ponovljenoj viktimizaciji, višestrukoj viktimizaciji, zločine nasilja i seksualne zločine (uključujući nasilje protiv osoba, seksualne prestupe, pljačku, rizik da se postane žrtva nasilnog zločina, ranjavanje i nasilje, oružane prestupi, uticaj alkohola i droga), krivična djela protiv imovine, javnu percepciju kriminala, te geografske obrasce zločina.¹¹⁸ Pored redovnih biltena, Jedinica za policijsku statistiku može da izrađuje i više ciljane izvještaje, zasnovane na informacijama koje redovno prikuplja policija. Naprimjer, u slučaju ubistva, statistički izvještaj sadrži informacije o ovoj vrsti prestupa od 1954. do 2006/2007. godine. Izvještaj identifikira razliku u definiranju ubistva od strane policije i prema sudskim presudama, i shodno

¹¹⁸ Home Office. (2007). *Crime in England and Wales.* (Crown Copyright 2007 ISSN 1358-510X).

tome navodi podatke. Početni dio izvještaja se bavi žrtvama, u skladu sa promjenama težišta kriminološkog istraživanja - metoda ubistva, spol žrtve, odnos između žrtve i osumnjičenog, žrtve ispod dobi od 16 godina, okolnosti ubistva, rizici za različite starosne grupe. Slijedeći dio izvještaja je usmjeren na osumnjičene osobe, navodeći broj osumnjičenih, rezultate krivičnih postupaka za sve osumnjičene, broj osoba osuđenih za ubistvo (i različite pod-vrste ubistva), kao i podjelu osumnjičenih po vrsti ubistva i sudskim presudama prema kalendarskim godinama). Pored konkretnih primjera o tome šta nam statističko istraživanje govori o počiniteljima ubistava, okolnostima ubistva i žrtvama, postoje i drugi primjeri kako Ministarstvo unutrašnjih poslova koristi statističke podatke, npr. za monitoring efekata novih zakona. Specifičan primjer je brojanje broja prestupa prouzrokovanih ublaženim zakonima o služenju alkohola na javnim mjestima, ali koji nisu pokazali porast krivičnih djela zbog ovog ublažavanja.

Sve informacije o evidentiranom kriminalu se direktno upoređuju sa rezultatima iz Britanske ankete o kriminalu - a koja je zapravo anketa o žrtvama. Ova anketa pomaže da se identificiraju oni koji su izloženi najvećem riziku u odnosu na određene vrste kriminala, i ovo pomaže u planiranju programa za prevenciju kriminaliteta. Anketa se također bavi i stavom javnosti prema kriminalu, kao naprimjer, koliko se javnost boji kriminala i koje mjere preduzimaju da bi ga izbjegli. Anketa razmatra i stav javnosti prema krivičnom sistemu, uključujući policiju i sudove. Prema intervjuiranim predstavnicima jedinice koja radi na ovoj anketi, ova jedinica organizira informativne sastanke sa kreatorima politike o svojim nalazima i navode da se njihovi ulazni podaci koriste za izradu politika, npr. izradu programa za prevenciju krađe automobila identifikacijom mjesta koja su najrizičnija za krađu vozila. Također je naglašeno da Anketa o kriminalu predstavlja jedan od ključnih elemenata za mjerenje uspjeha politike, ili pak za odsustvo politike, i stoga se koristi u raznim evaluacijama, ne samo od strane Ministarstva unutrašnjih poslova, već i drugih vladinih odjela. Nedavno je Jedinica za Britansku anketu o kriminalu započela sa ispitivanjem o samoprijavlivanju prestupa, tražeći od anketiranih da navedu jesu li koristili droge tokom prošle godine, te izvjestila o povećanju korisnika opojnih droga.¹¹⁹

¹¹⁹ Home Office. (2007). *Crime in England and Wales*. (Crown Copyright 2007 ISSN 1358-510X), str. 43.

Komisija za zakone

Druga institucija u oblasti pravde u Engleskoj i Velsu koja djeluje pod okriljem Ministarstva pravde je Komisija za zakone, koja je ustanovljena prema Aktu o Komisiji za zakone iz 1965. godine. Ovo tijelo se može smatrati istraživačkim tijelom, premda sa različitim specifičnim zadatkom u odnosu na izradu politike - ono vodi računa da je zakon „fer i savremen, jednostavan i što je moguće više ekonomičan“, ono vodi „istraživanja i konsultacije kako bi se dale preporuke Parlamentu koje će dobiti najširu podršku“ i „kodificira zakon, eliminira anomalije, ukida zastarjele i nepotrebne zakone (revizija zakona) i smanjuje broj zasebnih zakona (konsolidacija).“¹²⁰ Komisija za zakone je stalno, statutarano i nezavisno tijelo koje je ustanovilo Ministarstvo pravde, i bavi se različitim oblastima prava. Pored drugih timova, ona se sastoji i od Tima za krivično pravo pod vodstvom Komesara za krivično pravo, a koji može biti ili akademik ili praktičar. Tim za krivično pravo se sastoji od vođe tima, tri advokata i tri saradnika na istraživanju.

¹²⁰ Law Commission. *Reforming the Law*. Preuzeto 2. februara 2008. godine sa <http://www.lawcom.gov.uk/about.htm#a>.

Istraživački program Tima za krivično pravo se izrađuje svake tri godine, a odabir zakona za reviziju predlaže Komisija za zakone ministru pravde i Ministarskom komitetu za Komisiju za zakone, a na osnovu konsultacija sa stručnjacima u pravu i pravosuđu, državnim ministarstvima, i širom javnošću, i na osnovu kriterija važnosti, održivosti i postojanju resursa. Prijedlozi Komisije za zakone se vrlo rijetko odbijaju. Međutim, Vlada se može obratiti Komisiji sa posebnim zahtjevima, ali to ni na koji način ne znači da oni moraju biti prihvaćeni, te je tako Komisija nezavisna u donošenju odluka. Broj projekata u jednom trogodišnjem programu nije veći od tri, što se smatra optimalnim brojem u smislu osoblja i raspoloživog vremena.

Metodologija istraživanja je zajednička za sve projekte. Nakon što je odabrana tema, pripremni dokument za konsultacije se izrađuje i u njemu se naglašavaju problemi vezani za sadašnji zakon, a na osnovu pregleda zakona od strane pravnika u Komisiji i saradnika na istraživanju, kao i istraživanju komparativnog prava (koje se ponekad naruči od britanske akademske zajednice ili iz neke druge zemlje). Dokument za konsultacije se zasniva na empiričkom istraživanju također - ispitivanju precedentnog prava, anketama javnog mijenja, a istraživanje obično traje šest mjeseci. Na osnovu ovog istraživanja detaljno se utvrđuju nedostaci zakona, te izlažu argumenti za moguća rješenja. Potom se izdaje dokument za konsultaciju u kome se problem definira, a prilaže se i istraživanje politike i moguće opcije politika. Lista za slanje ovakvog dokumenta je veoma duga. Konsultacije imaju za cilj da dođu do što je više moguće zainteresiranih pojedinaca, organizacija i institucija, tako da su ciljni korisnici pravna struka, pravosuđe, policijska udruženja, zatvori, udruženja žrtava, nevladine organizacije, državna ministarstva, i ostale institucije zavisno od teme, npr. ustanove za psihijatrijsko liječenje u slučaju nedavnog istraživanja zakona o krivičnom djelu ubistva, itd. Vrijeme koje je određeno za konsultacije koje se obavljaju *on-line*, ili putem drugih oblika korespondencije, je obično tri do četiri mjeseca, a zaključeno je da je stopa odgovora i komentara u procesu konsultacija dosta visoka. Po prispjeću, komentare analizira Tim za krivično pravo. Uzimaju se u obzir kvantitativni i kvalitativni argumenti, a zatim se donosi odluka o tome koju opciju politike treba podržati. Dokument o dogovorenoj politici se dostavlja svim članovima Komisije za zakone - radi vršnjačke provjere, komentari se vraćaju timu, o njima se raspravlja i konačni prijedlog politike je definiran. U ovoj fazi, tim izrađuje konačni izvještaj sa jasnim preporukama za izmjene zakona, te ga dostavlja nadležnom vladinom ministarstvu.

Još konkretniji primjer istraživanja na specifičnom projektu je nedavno istraživanje o krivičnom djelu ubistva.¹²¹ Naime, Komisija za zakone je objavila 2004. godine da zakon o ubistvu u Engleskoj i Velsu predstavlja pravu „zbrku“.¹²² Zbog toga je provedeno temeljito istraživanje o svim aspektima ovog zakona, što je uključivalo „sociološko-pravno istraživanje“ koje su obavila dva univerzitetska profesora. Ovi naučnici su izvršili analizu 93 predmeta ubistva kojima se sud bavio 1995. i 1996. godine, sa ciljem da utvrde kakve stavove je zastupala odbrana i na čemu su zasnivane pojedinačne odbrane u kombinaciji sa ostalim. Jedan profesor je proveo javne ankete putem intervju sa ciljanim grupama o tzv. ubistvima iz „milosrđa“, dok je drugi izveo empiričku studiju o osudama za čedomorstvo i osudama za ubistvo bez predumišljaja (iz razloga smanjene odgovornosti) bioloških majki koje su ubile svoju djecu staru tri godine i mlađu u periodu 1989. - 2002. godine.¹²³ Kao rezultat ovog istraživanja i procesa konsultacija, Komisija za zakone je preporučila da „umjesto sadašnje dvoslojne strukture krivičnog djela ubistva, naime ubistva i ubistva bez predumišljaja, treba uspostaviti troslojnu strukturu: ubistvo prvog stepena (obavezna doživotna kazna), ubistvo drugog stepena (doživotna kazna - diskreciono pravo odlučivanja) i ubistvo bez predumišljaja (doživotna kazna - diskreciono pravo odlučivanja)“,¹²⁴ dok krivično djelo čedomorstva treba ostaviti kako jeste bez izmjena¹²⁵ (ovo je predloženo umjesto drugih opcija koje su prethodno preporučene, a odnose se ili na ukidanje čedomorstva ili radikalne izmjene postojećeg prestupa/odbrane).

Konačni izvještaji koji ponekad sadrže nacрте zakona predstavljaju stavove Komisije za zakone, ali se često o njima raspravlja u Parlamentarnom vijeću u ranim fazama. Nakon što se izvještaj pošalje Vladi, onda je na Vladi da odluči da li će provoditi preporuke ili ne. Usprkos činjenici da su mnoge od preporuka Komisije za zakone zapravo provedene (npr. Akt o nasilju u porodici, zločinima i žrtvama iz 2004. godine, Akt o krivičnom pravosuđu iz 2003. godine, Zakon o teškim oblicima krivičnih djela iz 2007. godine, Zakon o udruženom ubistvu bez predumišljaja,

¹²¹ Law Commission. (2006). *Murder, Manslaughter and Infanticide. Project 6 of the Ninth Programme of Law Reform: Homicide.* (Law Com No 304).

¹²² Law Commission. (2007). *Annual Report 2006-07.* (Law Com No 306), str. 27.

¹²³ Pomenuto empiričko istraživanje obuhvata: starosni raspon osoba optuženih za čedomorstvo, etničko porijeklo optuženih, bračni status, starosni opseg žrtava, mjesto zločina, metodu ubistva, prvobitne optužbe, suđenja sa porotom, konačne presude, opseg izrečenih kazni, prisustvo psihijatrijskih izvještaja u arhivama predmeta, dijagnoze, medicinska mišljenja o čedomorstvu, kao i sinopsise pojedinačnih slučajeva. Empiričko istraživanje se oslanjalo na podatke Ministarstva unutrašnjih poslova i Kraljevsko tužilaštvo. Ovim se dodatno pokazala važnost raspoloživosti podataka o općim i specifičnim pitanjima, kao i lakoća pretraživanja od strane stručnjaka radi istraživanja. Iz Law Commission. (2006). *Murder, Manslaughter and Infanticide. Project 6 of the Ninth Programme of Law Reform: Homicide.* (Law Com No 304), str. 192-209.

¹²⁴ Law Commission. (2007). *Annual Report 2006-07.* (Law Com No 306), str. 27.

¹²⁵ Law Commission. (2007). *Annual Report 2006-07.* (Law Com No 306), str. 28.

Zakon o udruženom ubistvu sa predumišljajem iz 2006. godine, itd.),¹²⁶ neke preporuke nisu nikad provedene. Naprimjer, izvještaj iz 1993. godine o napadima koji nisu imali fatalni ishod i prateći nacrt zakona, te izvještaj iz 1998. godine o mitu i nacrt zakona su razmatrani od strane Vlade, nisu odbijeni, ali nikada nisu ni provedeni.¹²⁷ Odgovor Komisiji za zakone je bio da će ovaj izvještaj biti predmetom daljnjeg razmatranja. Ovo je još jedan prikaz nezavisnosti istraživanja koje provodi Komisija za zakone.

Ured za reformu krivičnog sistema

Ured za reformu krivičnog sistema je još jedna institucija u sektoru pravde u Velikoj Britaniji koja nije prvenstveno istraživačka institucija, ali može poslužiti kao dobar primjer koordiniranih napora svih aktera u krivičnom sistemu za postizanje zajedničkih ciljeva. U slučaju Ureda za reformu krivičnog sistema, ciljeve uspostavlja Nacionalni odbor za krivični sistem¹²⁸ - radi poboljšanja djelotvornosti i efikasnosti ovog sistema i privođenja počinitelja pravdi; povećanja povjerenja javnosti u korektnost i efikasnost krivičnog sistema; povećanja zadovoljstva žrtava sa radom policije, i zadovoljstvo žrtava i svjedoka sa sistemom pravosuđa; dosljednog prikupljanja, analize i korištenja kvalitetnih podataka koji sadrže etničku komponentu kako bi se identificirali i rješavali problemi nesrazmjere u krivičnom sistemu; i povećanja količine imovine koja se realizira oduzimanjem imovine stečene vršenjem krivičnih djela u vrijednosti od £250 miliona u periodu 2009-10.¹²⁹ Ured za reformu krivičnog sistema, koji predstavlja trilateralno tijelo koje se sastoji od predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva pravde i Ureda glavnog tužioca, je nadležno za saradnju sa Lokalnim odborom za krivični sistem koji se sastoji od predstavnika lokalne policije, tužilaštva, sudova, službe za uslovni otpust, zatvorske službe, udruženja žrtava, i omladinskih organizacija za prestupe u svim oblastima Engleske i Velsa radi zajedničkog djelovanja,¹³⁰ na isti način kao i Nacionalni odbor radi izbjegavanja rizika izoliranog djelovanja, i različitih i nedosljednih praksi pojedinačnih aktera u krivičnoj oblasti. Svaki od ovih lokalnih odbora ima specifične ciljeve, kao što je podrška žrtvama i svjedocima, vođenje virtualnih suđenja, proučavanje efekata uslovnih upozorenja od strane policije, a sve u svrhu borbe udruženim snagama protiv kriminala.¹³¹ Ovaj model može poslužiti kao primjer koordiniranog rada i holističkog pristupa u radu institucija krivičnog sistema.

¹²⁶ Law Commission. (2007). *Annual Report 2006-07*. (Law Com No 306), str. 55-63.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Obuhvata ministra unutrašnjih poslova, ministra pravde, glavnog državnog tužioca, mlade ministre, službenike Kraljevskog tužilaštva, Kraljevske sudske službe, Nacionalne službe za pitanja prestupnika, Asocijacije policijskih službenika, Nacionalne agencije za usavršavanje policije, Ureda za reformu krivičnog sistema, Omladinskog pravosudnog odbora, Komisije za pravne službe, predstavnike premijera i trezora.

¹²⁹ Criminal Justice System for England and Wales. National Criminal Justice Board's Vision. Preuzeto 22. februara 2008. godine sa http://www.cjonline.gov.uk/the_cjs/aims_and_objectives/index.html.

¹³⁰ Local Criminal Justice Boards. Preuzeto 22. februara 2008. godine sa <http://lcbj.cjonline.gov.uk/>.

¹³¹ Ibid.

Literatura

Primarni izvori

Tierney, J. (2006). *Criminology. Theory and Context. (Kriminologija. Teorija i kontekst)* Pearson/Longman.

Noaks, L. i Wincup, E. (2007). *Criminological Research. Understanding Qualitative Methods. (Kriminološko istraživanje. Razumjeti kvalitativne metode)*. Sage Publications.

Westfelt, L. i Estrada, F. (2005). International Crime Trends: Sources of Comparative Crime Data and Post-War Trends in Western Europe. (Međunarodni trendovi kriminaliteta: Izvori komparativnih podataka o kriminalitetu i poslijeratni trendovi u Zapadnoj Evropi). U Sheptycki, J. i Wardak, A. (Eds), *Transnational and Comparative Criminology (Transnacionalna i komparativna kriminologija)* (19-48). Glasshouse Press.

Roberts, Julian V. i Hough, M. (2005). *Understanding public attitudes to criminal justice. (Razumjeti stavove javnosti prema krivičnom sistemu)*. Open University Press.

Chambliss, William J. (2007). The Politics of Crime Statistics. (Politika statistika kriminaliteta). U Sumner, C. (Ed.), *The Blackwell Companion to Criminology (Blackwellov priručnik za kriminologiju)* (452-70). Blackwell Publishing.

Izveštaji

Nezavisna pravosudna komisija. (2004). Konačni izvještaj Nezavisne pravosudne komisije.

Ured koordinatora za reformu javne uprave. (2005). *Funkcionalni pregled sektora pravde u BiH.* (Publikacija br. 8)

Buzaković, B. and Karadinović, N. (2007). *Pravna, institucionalna i organizaciona analiza saradnje između policije i tužilaca u krivičnim istragama.* Urađeno za potrebe VSTV, nije objavljeno.

Šuškić-Bašić, S. (2007). *Preliminarni izvještaj o pravilima izvještavanja i monitoringu rada pravosudnih institucija u Bosni i Hercegovini.* Urađeno za Kanada-Balkan Projekat pravosudne reforme, nije objavljeno.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo. (2008). *Trendovi kriminaliteta u 2007. godini.* Nije objavljeno.

Kantonarno tužilaštvo Sarajevo. (2008). *Godišnji izvještaj.* Nije objavljeno

Kantonalni sud Sarajevo. (2008). Izvještaj za 2007. Preuzeto sa <http://www.ksudsa.net/izvjestaji/2007.pdf>.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće. (2007). *Godišnji izvještaj za 2006.*

Ministarstvo unutrašnjih poslova FBiH. (2008). *Trendovi kriminaliteta u 2007. godini*. Preuzeto sa: http://www.fup.gov.ba/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=11547&Itemid=69.

Ured za reviziju BiH. (2007). Revizorski izvještaj za Ministarstvo sigurnosti BiH za 2006. godinu. Preuzeto sa http://www.revizija.gov.ba/bs/audit-rep/doc06/IZV_SIG_bos.pdf.

Ured za reviziju BiH. (2007). *Revizorski izvještaj za Agenciju za statistiku BiH za 2006. godinu*. Preuzeto sa http://www.revizija.gov.ba/bs/audit-rep/doc06/lzvjestaj_AS_2006_bos.pdf.

Swedish Crime Prevention Council. (Švedsko vijeće za suzbijanje kriminala). (2007). *Official Crime Statistics. (Zvanične statistike kriminaliteta)* Preuzeto sa http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=15&module_instance=11

Ministry of Justice of Sweden. (Ministarstvo pravde Švedske). (1997). *Our Collective Responsibility. A National Programme for Crime Prevention. (Naša zajednička odgovornost. Nacionalni programa za suzbijanje kriminala)*. (BRA-report 1997:1).

National Council for Crime Prevention of Sweden. (Švedsko vijeće za suzbijanje kriminala). (2005). *Community Involvement in Crime Prevention. A National Report from Sweden. Ministry of Justice of Sweden. (Uloga zajednice u suzbijanju kriminala. Državni izvještaj Švedske. Ministarstvo pravde Švedske)*.

Home Office. (Ministarstvo unutrašnjih poslova). (2007). *Crime in England and Wales. (Kriminalitet u Engleskoj i Velsu)*. (Crown Copyright 2007 ISSN 1358-510X)

Law Commission. (Komisija za zakone). (2006). *Murder, Manslaughter and Infanticide. Project 6 of the Ninth Programme of Law Reform: Homicide. (Ubistvo, ubistvo sa predumišljajem, čedomorstvo. Projekat br. 6 Devetog programa reforme zakonodavstva)*. (Law Com No 304). Preuzeto sa <http://www.lawcom.gov.uk/docs/lc304.pdf>.

Law Commission. (Komisija za zakone). (2007). *Annual Report 2006-07. (Godišnji izvještaj 2006-07)*. (Law Com No 306).

Zakonodavstvo

Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave BiH (Službeni list BiH br. 5/03).

Odluka Visokog predstavnika o proglašenju Zakona o statistici BiH 21. oktobra 2002, godine. Preuzeto sa http://www.ohr.int/decisions/econdec/default.asp?content_id=28432

Zakon o sudovima u FBiH (Službeni list FBiH br. 38/05, 22/06).

Zakon o sudovima RS (Službeni list RS br. 111/04, 109/05, 37/06).

Zakon o Sudu BiH (Službeni list BiH br. 29/00, 16/02, 24/02, 3/03, 37/03, 42/03, 4/04, 9/04, 35/04, 61/04).

Zakon o Federalnom tužilaštvu FBiH (Službeni list FBiH br. 19/03).

Zakon o tužilaštvima RS (Službeni list RS br. 55/02, 85/03, 37/06).

Zakon o Tužilaštvu BiH (Službeni list BiH br. 24/02, 42/03, 3/03, 37/03, 42/03, 9/04, 35/04, 61/04).

Zakon o unutrašnjim poslovima RS (Službeni list RS br. 48/03).

Zakon o unutrašnjim poslovima FBiH (Službeni list FBiH br. 49/05).

Zakon o unutrašnjim poslovima Kantona Sarajevo (Službeni list KS br. 22/00, 18/02, 28/02).

Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva pravde BiH (2006).

VSTV. Pravilnik o Prvosudnom dokumentacionom centru. 15. novembar 2007.

Preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope br. R (87) 19 o organiziranju suzbijanja kriminaliteta

ODLUKA VIJEĆA od 28. maja 2001. godine kojom se uspostavlja Evropska mreža za suzbijanje kriminala (2001/427/JHA).

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Fond otvoreno društvo BiH pokrenuo je Program podrške istraživanjima u oblasti javnih politika početkom 2004. godine. Osnovni cilj programa je unaprijedjenje istraživanja i analize javnih politika kako bi se potaknuo argumentovani dijalog i razvio takav način donošenja odluka u oblasti javnih politika koji će počivati na relevantnim informacijama i realnim opcijama.

Program obuhvata edukaciju iz oblasti istraživanja javnih politika, stipendije za istraživanje i mentorstvo u toku istraživanja. Do sada je, u okviru ovog programa, stipendirano 38 istraživača.

Sva istraživanja su dostupna na www.soros.org.ba.